

NÁRODNÝ REFERENČNÝ MECHANIZMUS

**pre oblasť boja proti
obchodovaniu s ľuďmi**

Bratislava 2025

Obsah

Úvod.....	4
1. Ciele, úlohy a princípy Národného referenčného mechanizmu.....	6
1.1. Princípy národného referenčného mechanizmu	6
1.1.1. Princíp dodržiavania ľudských práv a zabezpečenia účinnej ochrany prostredníctvom mechanizmov podpory obetí obchodovania s ľuďmi.....	6
1.1.2. Princíp existencie komplexnej definície obchodovania s ľuďmi	7
1.1.3. Princíp dostupnosti a komplexnosti služieb pre obeť obchodovania s ľuďmi	7
1.1.4. Princíp multidisciplinárneho a medzisektorového prístupu v boji proti obchodovaniu s ľuďmi..	7
1.1.5. Princíp hodnotenia a budovania štruktúry boja proti obchodovaniu s ľuďmi na existujúcich národných kapacitách.....	8
1.1.6. Princíp transparentnosti kompetencií a zodpovednosti.....	8
1.1.7. Princíp existencie NRM ako základného predpokladu efektívnej medzinárodnej spolupráce	8
1.1.8. Princíp včasného a efektívneho poskytnutia informácií a nediskriminácie obetí obchodovania s ľuďmi	8
2. Základné pojmy	8
2.1. Národný koordinátor na boj proti obchodovaniu s ľuďmi	9
2.2. Národné kontaktné miesto pre cezhraničné sprostredkovanie pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi	9
2.3. Špecializácia orgánov činných v trestnom konaní pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi.....	10
2.3.1. Špecializácia na úrovni Policajného zboru.....	10
2.3.2. Špecializácia na úrovni prokuratúry.....	10
2.4. Obchodovanie s ľuďmi	10
2.4.1. Obchodovanie s ľuďmi za účelom prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie	11
2.4.2. Obchodovanie s ľuďmi za účelom nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva.....	12
2.4.3. Obchodovanie s ľuďmi za účelom núteného sobáša	14
2.4.4. Obchodovanie s ľuďmi za účelom zneužívania na páchanie trestnej činnosti	15
2.4.5. Obchodovanie s ľuďmi za účelom odoberania orgánov, tkanív či bunky	15
2.4.7. Obchodovanie s ľuďmi za účelom nezákonnej adopcie.....	16
2.4.8. Obchodovanie s ľuďmi za účelom náhradného materstva	16
2.5. Obet' obchodovania s ľuďmi.....	16
2.5.1. Zraniteľnosť obetí obchodovania s ľuďmi	17
2.5.2. Potenciálna obeť obchodovania s ľuďmi	18
2.5.3. Identifikovaná obeť obchodovania s ľuďmi.....	19
2.6. Národná linka pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi.....	19
2.7. Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.....	20

3. Detekcia indikátorov obchodovania s ľuďmi a proces identifikácie obetí obchodovania s ľuďmi	21
3.1. Indikátory obchodovania s ľuďmi.....	21
3.1.1. Deľba indikátorov	23
3.2. Proces identifikácie obetí obchodovania s ľuďmi.....	28
4. Referovanie obetí obchodovania s ľuďmi do systému pomoci	29
4.1. Možnosti pomoci pre obeť obchodovania s ľuďmi.....	29
4.1.1. Akreditované subjekty	29
4.1.2. Informačné kancelárie.....	29
4.1.3. Centrum právnej pomoci.....	30
4.1.4. Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.....	30
4.2. Postup referovania obetí obchodovania s ľuďmi	30
4.2.1. Postup pri dospelí osobe.....	30
4.2.2. Postup pri dieťati.....	31
4.2.3. Postup pri realizácii asistovaných dobrovoľných návratov obetí obchodovania s ľuďmi	33
4.2.4. Infografika referovania obeť obchodovania s ľuďmi.....	34
5. Dôležité kontakty	35
Zdroje	36

Úvod

Národný referenčný mechanizmus (ďalej len „NRM“) predstavuje harmonizovaný rámec spolupracujúcich subjektov, prostredníctvom ktorého zúčastnené orgány, organizácie občianskej spoločnosti a iné zainteresované strany majú stanovené im zodpovedajúce povinnosti vrátane postupov a spôsobov komunikácie. Štátne orgány naplňajú svoje záväzky v súvislosti s ochranou a presadzovaním ľudských práv osôb, ktoré sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi, koordinujúc pritom svoje úsilie v rámci strategického partnerstva s občianskou spoločnosťou. Obeťou obchodovania s ľuďmi sa rozumie každá fyzická osoba, ktorej bolo alebo malo byť trestným činom obchodovania s ľuďmi¹ ublížené na zdraví, spôsobená majetková škoda, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené či ohrozené jej zákonom chránené práva alebo slobody².

Cieľom NRM je zabezpečiť transparentnosť kompetencií a zodpovedností subjektov a flexibilne reagovať na meniace sa podmienky. Súčasťou nastavenia NRM sú podporné aktivity relevantných subjektov, ktoré sú príslušné na odhaľovanie a vyšetrovanie trestného činu obchodovania s ľuďmi, poskytovanie pomoci a podpory obetiam obchodovania s ľuďmi, ako aj detským obetiam obchodovania s ľuďmi, ďalej žiadateľom o azyl, ktorí sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi, či zabezpečenie pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi zaradeným do programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi. Dokument vychádza z medzinárodných a európskych štandardov v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi, ku ktorým sa Slovenská republika zaviazala. Je to predovšetkým Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, dodatkový protokol k Dohovoru Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu, t.j. Protokolu o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi či smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV (ďalej len „smernica 2011/36/EÚ“) v znení smernice Európskeho parlamentu a Rady 2024/1712/EÚ, ktorou sa mení smernica 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania (ďalej len „smernica 2024/1712/EÚ“).

V podmienkach Slovenskej republiky bol NRM prvotne spracovaný a schválený expertnou skupinou pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v roku 2008. Postupne prešiel čiastočnými revíziami s ohľadom na aplikačnú prax. Posledná veľká aktualizácia NRM bola uskutočnená v roku 2020. V nadväznosti na zmeny, ktoré so sebou priniesla novela smernice 2011/36/EÚ, ako aj opatrenie č. 3 Národného programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2024 – 2028³, bol v spolupráci so spoluzodpovednými subjektmi (t.j. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstvo sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Generálna prokuratúra Slovenskej republiky,

¹ § 179 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

² V súlade s § 2 ods. 1 písm. b) bod 1 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

³ Strategický dokument Slovenskej republiky pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 522/2023, dostupný v plnom znení na portáli úradu vlády Slovenskej republiky: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28861/1>

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky a Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky) za plnenie predmetného opatrenia, ako aj členmi expertnej skupiny pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi vytvorený NRM, ktorý zohľadňuje potreby aplikačnej praxe, európske a medzinárodné záväzky Slovenskej republiky.

Súčasťou NRM je aj národný kontaktný bod pre cezhraničné sprostredkovanie pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi, a to vo vzťahoch medzi zainteresovanými orgánmi alebo inštitúciami zodpovednými za cezhraničnú podporu obetí obchodovania s ľuďmi v rôznych členských štátoch, neslúži však ako kontaktné miesto pre samotné obeť obchodovania s ľuďmi⁴.

⁴ V súlade s bodom 15 recitálu smernice Európskeho parlamentu a Rady 2024/1712, ktorou sa mení smernica 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania.

1. Ciele, úlohy a princípy Národného referenčného mechanizmu

V súlade s bodom 15 recitálu smernice 2024/1712/EÚ je cieľom NRM

- **posilniť** schopnosť štátu odhaľovať a identifikovať obeť obchodovania s ľuďmi včas, a
- **sprostredkovať** im primerané služby ochrany, pomoci a podpory.

Pri tvorbe NRM boli členské štáty Európskej únie (ďalej len „EÚ“) vyzvané, aby NRM bol **transparentný, prístupný a harmonizovaný rámec uľahčujúci**

- **včasné odhaľovanie a identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi,**
- **pomoc a podporu obetiam obchodovania s ľuďmi,**
- **postupovanie/referovanie obetí obchodovania s ľuďmi zodpovedným vnútroštátnym organizáciám a orgánom⁵.**

K úlohám referenčných mechanizmov v súlade so smernicou 2024/1712/EÚ⁶ patrí najmä:

- **stanovenie minimálnych noriem** pre odhaľovanie a včasnú identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi a prispôbenie postupov pre takéto odhaľovanie a identifikáciu rôznych foriem vykorisťovania, na ktoré sa vzťahuje smernica 2024/1712/EÚ,
- **sprostredkovanie najvhodnejšej podpory a pomoci** obetiam obchodovania s ľuďmi,
- **zavedenie dohôd o spolupráci** alebo protokolov s azylovými úradmi⁷ s cieľom zabezpečiť, aby sa obetiam obchodovania s ľuďmi, ktoré potrebujú aj medzinárodnú ochranu, alebo ktoré chcú o takúto ochranu požiadať, poskytla pomoc, podpora a ochrana, pričom sa zohľadní individuálna situácia obeť obchodovania s ľuďmi.

1.1. Princípy národného referenčného mechanizmu

1.1.1. Princíp dodržiavania ľudských práv a zabezpečenia účinnej ochrany prostredníctvom mechanizmov podpory obetí obchodovania s ľuďmi

V prevencii a boji proti obchodovaniu s ľuďmi je potrebné klásť dôraz na ľudsko-právny aspekt problematiky. Slovenská republika sa zaviazala ratifikáciou medzinárodných dohôd, deklarácií, ako aj členstvom v EÚ k dodržiavaniu ľudských práv. V súlade s preambulou smernice 2011/36/EÚ *obchodovanie s ľuďmi predstavuje závažný trestný čin, páchaný často v rámci organizovaného zločinu, ako aj závažné porušenie ľudských práv a Charta základných práv EÚ ho výslovne zakazuje*. Prevencia a boj proti obchodovaniu s ľuďmi je prioritou tak pre EÚ, ako aj pre jej členské štáty. Účinná podpora obetí obchodovania s ľuďmi zabezpečená prostredníctvom partnerstva orgánov štátu s mimovládnyimi a medzinárodnými organizáciami napomáha usvedčovaniu páchatel'ov tohto zločinu. Dôležitým momentom v tomto procese je práve rozhodnutie obeť obchodovania s ľuďmi spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní.

⁵ Bod 15 recitálu smernice Európskeho parlamentu a Rady 2024/1712/EÚ, ktorou sa mení smernica 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania.

⁶ Bod 9 písm. b) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2024/1712/EÚ, ktorou sa mení smernica 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, a ktorým sa mení článok 11 ods. 4 smernice 2011/36/EÚ.

⁷ V podmienkach Slovenskej republiky je azylovým orgánom Migračný úrad Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

1.1.2. Princíp existencie komplexnej definície obchodovania s ľuďmi

Existencia flexibilnej a dynamickej definície zachytávajúcej všetky možné formy obchodovania s ľuďmi, ako aj samotnej štruktúry boja proti obchodovaniu s ľuďmi je nevyhnutá pre rozpoznanie jeho nových prejavov a následného prijímania adekvátnych reakcií. Definícia obchodovania s ľuďmi v slovenskom právnom poriadku sa nachádza v § 179 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) a vychádza z tzv. Palermského protokolu⁸ (t.j. Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi), ktorý je dodatkovým protokolom k Dohovoru Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu podpísaného za Slovenskú republiku v Palerme dňa 12. decembra 2000. S podpísaním dokumentu vyslovila vláda Slovenskej republiky súhlas uznesením č. 571 zo dňa 20. júna 2001.

1.1.3. Princíp dostupnosti a komplexnosti služieb pre obeť obchodovania s ľuďmi

Tento princíp zakladá nutnosť podpory a pomoci pre všetky obeť obchodovania s ľuďmi bez ohľadu na štátnu príslušnosť prostredníctvom dostupných služieb poskytovaných zo strany štátnych orgánov i mimovládnych a medzinárodných organizácií. V momente získania odôvodneného záveru, že osoba sa mohla stať obeťou obchodovania s ľuďmi, je potrebné takúto osobu odkázať na relevantnú profesionálnu pomoc. Referovaním na adekvátne subjekty pomoci vzniká vyššia miera pravdepodobnosti identifikácie osoby ako obeť obchodovania s ľuďmi a stabilizácie jej celkového stavu. Poskytnutá pomoc môže byť determinujúcim faktorom pre podanie svedectva a stíhanie páchateľov.

Komplexnosť služieb predstavuje širokú škálu špecializovaných služieb riešiacich špecifické potreby každého jednotlivca. Služby sa poskytujú podľa individuálnych potrieb obeť obchodovania s ľuďmi a sú dostupné dotknutým osobám len na báze dobrovoľnosti a ich informovaného súhlasu.

1.1.4. Princíp multidisciplinárneho a medzisektorového prístupu v boji proti obchodovaniu s ľuďmi

Multidisciplinárne⁹ tímy pomáhajú predchádzať konfliktom vyplývajúcim z rozdielnych pohľadov profesijných skupín. Príkladom je model tvorby stratégií v boji proti obchodovaniu s ľuďmi. Pri jeho tvorbe musia byť zohľadnené prístupy kľúčových aktérov, model založený na ľudských právach presadzovaný primárne mimovládny a medzinárodnými organizáciami ako aj na strane druhej model represívny s cieľom potlačania nežiaduceho konania, ktoré predstavuje kriminalita alebo napríklad nelegálna (neregulárna) migrácia. Hľadáním použiteľného konsenzu je možné vytvoriť optimálny prístup v boji proti obchodovaniu s ľuďmi.

⁸ Článok č. 3 písm. a) Protokolu o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi.

⁹ Recitál bod 5 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2024/1712, ktorou sa mení a dopĺňa Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ: „Komisia vo svojom oznámení zo 14. apríla 2021 o stratégii EÚ v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2021 – 2025 stanovila politickú reakciu, ktorá pozostáva z prijatia multidisciplinárneho a komplexného prístupu, a to od prevencie cez ochranu obeť až po trestné stíhanie a odsúdenie obchodníkov s ľuďmi.“

1.1.5. Princíp hodnotenia a budovania štruktúry boja proti obchodovaniu s ľuďmi na existujúcich národných kapacitách

Účelom uplatnenia tohto princípu je dlhodobá udržateľnosť. Prvým krokom pri implementácii NRM je vyhodnotenie už existujúcej infraštruktúry vrátane vládnych inštitúcií, mimovládnych a medzinárodných organizácií. Stratégia realizácie NRM závisí od týchto existujúcich štruktúr a mala by sa budovať na nich.

1.1.6. Princíp transparentnosti kompetencií a zodpovednosti

Predpokladom efektívnej spolupráce zúčastnených subjektov v boji proti obchodovaniu s ľuďmi je jasné stanovenie ich kompetencie a zodpovednosti. Transparentnosť a jasné pridelenie zodpovednosti sú kľúčovými faktormi pre poskytovanie profesionálnej podpory obetiam obchodovania s ľuďmi. Obete obchodovania s ľuďmi musia byť taktiež neustále informované o mandátoch a kompetenciách inštitúcií, s ktorými prichádzajú do styku.

1.1.7. Princíp existencie NRM ako základného predpokladu efektívnej medzinárodnej spolupráce

Efektívna medzinárodná spolupráca vyžaduje účinné štruktúry na národnej a lokálnej úrovni pre vybudovanie partnerstva v boji proti obchodovaniu s ľuďmi. Medzinárodná spolupráca by mala zahŕňať koordináciu medzi národnými referenčnými mechanizmami z rôznych krajín a mala by byť presadzovaná paralelne s budovaním národných kapacít.

Štruktúra a samotná implementácia NRM musia byť z dôvodu ich legitímnosti súčasťou širšieho procesu budovania demokratických inštitúcií. Realizácia NRM podporuje a posilňuje právny systém pri zabezpečovaní ochrany ľudských práv.

1.1.8. Princíp včasného a efektívneho poskytnutia informácií a nediskriminácie obetí obchodovania s ľuďmi

Komplexné a včasné poskytovanie informácií medzi subjektmi zapojenými do NRM tvorí nevyhnutnú súčasť fungovania tohto rámca so zohľadnením náležitej ochrany osobných údajov.

Pomoc a podpora obetiam obchodovania s ľuďmi sa uplatňuje bez diskriminácie založenej na pohlaví, náboženskom vyznaní alebo viere, rase, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotnom stave, veku, sexuálnej orientácii, rodinnom stave, farbe pleti, jazyku, politickom alebo inom zmýšľaní, národnom alebo sociálnom pôvode, majetku alebo inom postavení¹⁰.

2. Základné pojmy

Pre správne aplikovanie postupov referovania obetí obchodovania s ľuďmi a poskytovania adekvátnych informácií je dôležité osvojiť si základnú terminológiu a štruktúru subjektov vykonávajúcich aktivitu v oblasti pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi a v oblasti odhaľovania, vyšetrovania obchodovania s ľuďmi a stíhania páchatel'ov na národnej úrovni.

¹⁰ Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon).

2.1. Národný koordinátor na boj proti obchodovaniu s ľuďmi

Národný koordinátor na boj proti obchodovaniu s ľuďmi¹¹ (ďalej len „národný koordinátor“) je **poverený štátny tajomník** Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktorého menuje a odvoláva minister vnútra Slovenskej republiky¹².

Národný koordinátor zabezpečuje¹³ najmä

- a) analyzovanie efektivity fungovania programu podpory a ochrany obetí,
- b) vykonávanie posúdenia trendov obchodovania s ľuďmi,
- c) meranie výsledkov dosiahnutých prostredníctvom opatrení na boj proti obchodovaniu s ľuďmi,
- d) zhromažďovanie štatistických údajov obchodovania s ľuďmi v úzkej spolupráci s príslušnými organizáciami občianskej spoločnosti činnými v tejto oblasti,
- e) podávanie správ,
- f) podporu a koordinovanie činnosti v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi,
- g) zastupovanie Slovenskej republiky v problematike obchodovania s ľuďmi voči zahraničiu,
- h) podieľanie sa na tvorbe národnej stratégie boja proti obchodovaniu s ľuďmi,
- i) vedenie medzirezortných rokovaní s cieľom zabezpečenia podmienok pre efektívne fungovanie programu a NRM,
- j) zvolávanie a vedenie rokovania expertnej skupiny pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi podľa osobitného predpisu¹⁴.

Plnenie úloh národného koordinátora podľa písm. a) až e) zabezpečuje Národné centrum proti obchodovaniu s ľuďmi odboru expertných činností úradu prevencie kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „národné centrum“), ktoré zastáva aj pozíciu **národného spravodajcu na boj proti obchodovaniu s ľuďmi**¹⁵ a **gestora informačného systému Obchodovanie s ľuďmi**.

2.2. Národné kontaktné miesto pre cezhraničné sprostredkovanie pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi

Národné centrum plní úlohy národného kontaktného miesta pre cezhraničné sprostredkovanie pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi vo vzťahoch medzi orgánmi alebo inštitúciami zodpovednými za cezhraničnú podporu obetí obchodovania s ľuďmi v rôznych členských štátoch, neslúži však ako kontaktné miesto pre samotné obeť obchodovania s ľuďmi¹⁶.

¹¹ Článok 15 Nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 44/2025 o programe podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

¹² Úloha B.1. uznesenia vlády Slovenskej republiky k správe o aktivitách vlády SR v roku 2005 zameraných na prevenciu a potlačanie obchodovania s ľuďmi (schválené uznesením vlády Slovenskej republiky č. 668 zo 7. septembra 2005).

¹³ V súlade s čl. 19 smernice 2011/36/EÚ v znení smernice 2024/1712/EÚ.

¹⁴ Opatrenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 16/2021 o expertnej skupine pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi.

¹⁵ Čl. 29 ods. 4 Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi.

¹⁶ Recitál bod 15 a článok 1 bod 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2024/1712, ktorou sa mení a dopĺňa Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ.

Národné kontaktné miesto pre cezhraničné sprostredkovanie pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi nenahrádza vnútroštátny mechanizmus podávania sťažností alebo linky pomoci.

2.3. Špecializácia orgánov činných v trestnom konaní pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi

Smernica 2024/1712/EÚ mení a nahrádza pôvodný článok 9 ods. 3 novým znením, ktoré okrem iného obsahuje aj povinnosť pre členské štáty EÚ v znení: „Členské štáty sa nabádajú, aby v prípade potreby a v súlade so svojimi vnútroštátnymi právnymi systémami vytvorili špecializované jednotky v rámci orgánov presadzovania práva a prokuratúry.“

2.3.1. Špecializácia na úrovni Policajného zboru

Špecializovaný útvar Policajného zboru na operatívne vyhladávanie, preverovanie, dokumentovanie a vyšetrovanie trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi s celoslovenskou pôsobnosťou je Národná jednotka boja proti nelegálnej migrácii úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „národná jednotka“). Na úseku operatívnej činnosti vykonáva operatívno-pátraciu činnosť so zameraním na preverovanie, odhaľovanie a dokumentovanie organizovanej, opakovanej a závažnej trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi s využitím metód a prostriedkov operatívno-pátracej činnosti, a to v súlade s národnou legislatívou a internými predpismi. Na úseku vyšetrovania národná jednotka vykonáva vyšetrovanie trestných činov obchodovania s ľuďmi s celoslovenskou príslušnosťou a finančné vyšetrovanie v súvislosti s odhaľovaním a vyšetrovaním trestných činov obchodovania s ľuďmi.

2.3.2. Špecializácia na úrovni prokuratúry

Dňa 13. decembra 2024 schválil generálny prokurátor Slovenskej republiky kontaktné body pre trestnú činnosť obchodovania s ľuďmi a súvisiacu trestnú činnosť, pričom za každý obvod krajskej prokuratúry bol určený jeden prokurátor. Za trestný odbor Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky bol určený jeden prokurátor. Vydaním nového príkazu generálneho prokurátora Slovenskej republiky por. č. 20/2024 z 19. marca 2024 o podávaní správ v trestných veciach a o oznamovaní mimoriadnych udalostí sa zaviedla správová povinnosť pre podriadené prokuratúry vo všetkých trestných veciach vedených za trestný čin podľa § 179 Trestného zákona (účinnosť zmien od 20. marca 2024).

2.4. Obchodovanie s ľuďmi

Trestný zákon v § 179 upravuje legálnu definíciu trestného činu obchodovania s ľuďmi, ktorý patrí medzi trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti. Základná skutková podstata uvedená v § 179 ods. 1 sa vzťahuje na dospelú osobu a v § 179 ods. 2 na osobu mladšiu ako 18 rokov (t.j. dieťa¹⁷). Kvalifikovaná skutková podstata je obsiahnutá v § 179 ods. 3 až 5 Trestného zákona.

¹⁷ § 127 ods. 1 Trestného zákona: „Dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov, ak tento zákon neustanovuje inak.“

Pri osobách mladších ako 18 rokov na naplnenie skutkovej podstaty nie je nutné preukazovať použitie prostriedkov na získanie súhlasu obeť.

Trestný čin obchodovania s ľuďmi je dokonaný **okamihom zlákania, prepravenia, prechovávanía, odovzdania alebo prevzatia osoby na účel, ktorý vymedzuje objektívna stránka tohto trestného činu, nie však samotnou realizáciou jednotlivých foriem vykorisťovania. Z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje úmysel (§ 15 Trestného zákona) a zároveň pohnútko konania páchatel'a.**

Nižšie poskytnutý rozbor účelov vykorisťovania v rámci obchodovania s ľuďmi má **podporný a odporúčací charakter**, ktorý nie je záväzným pre orgány činné v trestnom konaní. Jeho cieľom je predstaviť základný rámec pre verejnosť (odbornú a laickú) a pre aplikačnú prax (napr. poskytovateľov služieb pre obeť obchodovania s ľuďmi).

2.4.1. Obchodovanie s ľuďmi za účelom prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie

Prostitúciou sa rozumie uspokojovanie sexuálnych potrieb iného súdožou, iným spôsobom pohlavného styku alebo iným obdobným sexuálnym stykom s dospelou osobou za odmenu¹⁸.

Detskou prostitúciou sa rozumie uspokojovanie sexuálnych potrieb iného súdožou, iným spôsobom pohlavného styku alebo iným obdobným sexuálnym stykom s dieťaťom za odmenu **alebo jej prísľub, bez ohľadu na to, či táto odmena alebo jej prísľub boli poskytnuté dieťaťu alebo tretej osobe**¹⁹.

Pornografiou sa rozumie zobrazenie súdože, iného spôsobu pohlavného styku alebo iného obdobného sexuálneho styku alebo zobrazenie obnažených pohlavných orgánov určené na sexuálne účely²⁰.

Detskou pornografiou sa rozumie zobrazenie skutočnej alebo predstieranej súdože, iného spôsobu pohlavného styku alebo iného obdobného sexuálneho styku s dieťaťom alebo osobou vyzerajúcou ako dieťa alebo zobrazenie obnažených častí tela dieťaťa alebo osoby vyzerajúcej ako dieťa určené na sexuálne účely²¹.

Detským pornografickým predstavením sa rozumie živé predstavenie určené publiku, a to aj s využitím informačno-technických prostriedkov, v ktorom je dieťa zapojené do skutočného alebo predstieraného sexuálneho konania alebo v ktorom sú obnažované časti tela dieťaťa určené na sexuálne účely²².

Pri trestnom čine obchodovania s ľuďmi páchanom na dieťaťi za účelom prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie (§179 ods. 2 Trestného zákona) **je nevyhnutné odlišenie od § 367 Trestného zákona** (trestný čin kupliarstva). Uvedené odlišenie a správna kvalifikácia skutku, s ohľadom na aplikačnú prax, je nevyhnutná aj pri osobe staršej ako 18 rokov.

¹⁸ §132 ods. 1 Trestného zákona.

¹⁹ § 132 ods. 2 Trestného zákona.

²⁰ § 132 ods. 3 Trestného zákona.

²¹ § 132 ods. 4 Trestného zákona.

²² § 132 ods. 5 Trestného zákona.

Kupliarstvo § 367 ods. 1

„Kto iného zjedná, pohne, zvedie, využije, získa alebo ponúkne na vykonávanie prostitúcie, alebo kto koristí z prostitúcie vykonávanej iným, alebo umožní jej vykonávanie, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.“

Trestný čin kupliarstva páchaný na deťoch zadefinovaný v § 367 ods. 3 uvádza, že odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 na chránenej osobe (chránenou osobou v zmysle § 139 ods. 1 písm. a) Trestného zákona sa rozumie dieťa).

Súbeh trestného činu obchodovania s ľuďmi páchanom na dieťati za účelom prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie (§179 ods. 2 Trestného zákona) s trestným činom kupliarstva (podľa § 367 Trestného zákona) **je vylúčený**. Orgán činný v trestnom konaní by mal uvedené protiprávne konanie kvalifikovať ako **podozrenie z trestného činu obchodovania s ľuďmi podľa § 179 ods. 2 Trestného zákona**. V prípade, ak tak policajt nevykoná, dozorový prokurátor vydá pokyn na zmenu právnej kvalifikácie²³.

Rozdiel medzi § 367 ods. 1 Trestného zákona a § 179 ods. 1 Trestného zákona je v **zraniteľnom postavení obete v čase spáchania skutku** (čo je obligatórny znak § 179 ods. 1 Trestného zákona). V prípravnom konaní by malo byť dokázané, že obvinený by **mal mať** v rozhodnom období (t.j. v čase páchania skutku) **subjektívnu vedomosť o objektívnom zraniteľnom statuse** poškodenej osoby a **chcel takýto status využiť alebo zneužiť** na to, aby získal poškodenú osobu (a jej súhlas) na odplatné vykonávanie prostitúcie²⁴. V súlade so súdnou praxou **rozdiel medzi zločinom obchodovania s ľuďmi podľa § 179 ods. 2 Trestného zákona a prečinom kupliarstva podľa § 367 Trestného zákona** spočíva v **odlišnom vymedzení okruhu osôb, ktorým zákon poskytuje ochranu pred konaním páchatel'a**. V porovnaní s trestným činom kupliarstva, ktorý chráni v ods. 1 pred zneužitím k vykonávaniu prostitúcie všetky osoby bez ohľadu na ich vek, ustanovenie § 179 ods. 2 Trestného zákona poskytuje vyššiu ochranu dieťaťu už pred zlákaním, zjednaním a ďalšími v tomto ustanovení uvedenými alternatívami protiprávnych konaní za účelom použitia dieťaťa okrem iného aj k pohlavnému styku.

2.4.2. Obchodovanie s ľuďmi za účelom nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva

Medzinárodná organizácia práce (ďalej len „MOP“) je špecializovaná agentúra Organizácie Spojených národov, ktorá sa usiluje o presadzovanie sociálnej spravodlivosti a medzinárodne uznávaných ľudských, pracovných a sociálnych práv²⁵. Podľa odhadov MOP viac ako 27 miliónov ľudí vykonáva nútenú prácu v akýkoľvek deň v roku, čo v prepočte znamená 3,5

²³ Predmetné stanovisko poskytla Generálna prokuratúra Slovenskej republiky Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky dňa 17. apríla 2025.

²⁴ Uvedené vyplýva zo stanoviska poskytnutého Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky dňa 17. apríla 2025.

²⁵ <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/europska-unia-a-medzinarodne-vztahy/medzinarodne-organizacie/medzinarodna-organizacia-prace.html> zo dňa 20.09.2022.

osoby vykonávajúcej nútenú prácu na každých tisíc ľudí vo svete²⁶. Článok 2 Dohovoru MOP č. 29 definuje **nútenú prácu** ako: „Každú prácu alebo službu, ktorá sa od ktorejkoľvek osoby **vymáha pod hrozbou akéhokoľvek trestu a na ktorú sa daná osoba neponúkla dobrovoľne**“²⁷.

Negatívne vymedzenie v čl. 2 ods. 2 Dohovoru MOP č. 29 upravuje, že **za nútenú prácu sa nepovažuje**:

- a) práca výlučne vojenského charakteru, ktorá je vykonávaná na základe povinnej vojenskej služby;
- b) bežné občianske povinnosti;
- c) práca alebo služba, ktorá je uložená osobe na základe odsúdenia súdom a vykonáva sa pod dohľadom verejného orgánu;
- d) práca uložená v prípadoch núdze, ako sú vojny alebo prírodné katastrofy;
- e) menšie obecné služby, ktoré sú priamo v záujme dotknutej komunity.

Každá práca alebo služba zahŕňa, okrem vyššie vymenovaných, všetky druhy práce, zamestnania alebo povolania bez ohľadu na povahu uskutočňovanej činnosti, jej zákonnosť alebo nezákonnosť podľa vnútroštátneho práva, a bez ohľadu na to, či sa uznáva ako zárobková činnosť²⁸. **Nútenou prácou** môže teda byť práca v továrni, ale aj prostitúcia či žobranie, ak sa vykonávajú z donútenia²⁹. Aj keď daná osoba uzavrela pracovnú zmluvu bez akejkoľvek formy klamstva alebo donútenia, musí vždy mať možnosť zrušiť uzavretú dohodu, t.j. akékoľvek obmedzenie a zákaz odísť z práce formou zákonného, fyzického alebo psychologického donútenia možno považovať za nútenú prácu. **Ak zamestnávateľ alebo náborár klamal, zneužil zraniteľnú pozíciu obete alebo použil donucovacie prostriedky, nie je podstatné, či s prácou obeť súhlasila**³⁰. Strata kontroly nad svojím životom je všeobecným indikátorom donútenia a nútenej práce. **Detská prostitúcia a detská pornografia sú vždy, za každých okolností nútenou prácou a podľa Dohovoru MOP č. 182 patria medzi najhoršie formy detskej práce**, rovnako ako obchodovanie s deťmi³¹.

Slovenská republika sa v Dohovore MOP o zrušení nútenej práce č. 105 zaviazala **potláčať a nepoužívať akúkoľvek formu nútenej alebo povinnej práce ako**:

- a) prostriedok politického nátlaku alebo výchovy, alebo ako trest osobám, ktoré majú alebo vyjadrujú politické názory alebo prejavujú ideologickú opozíciu proti zavedenému politickému, sociálnemu alebo hospodárskemu systému,
- b) metódu mobilizovania a používania práce na ciele hospodárskeho rozvoja,
- c) prostriedok pracovnej disciplíny,

²⁶ International Labour Organization (ILO), Walk Free, and International Organization for Migration (IOM). Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage. [online]. Geneva, 2022. [cit. 2024-12-27]. Dostupné na: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_norm/%40ipec/documents/publication/wcms_854733.pdf

²⁷ Dňa 8. júna 1930 bol na 14. zasadaní generálnej konferencie MOP prijatý Dohovor o nútenej alebo povinnej práci (č. 29). Ratifikáciu Dohovoru Československou republikou zapísal 30. októbra 1957 generálny riaditeľ Medzinárodného úradu práce. Podľa svojho článku 28 Dohovor nadobudol pre Československú republiku platnosť 30. októbrim 1958. Rozhodnutím Rady EÚ 2015/2037 z 10. novembra 2015 sa členské štáty splnomocnili ratifikovať v záujme EÚ Protokol z roku 2014 k Dohovoru MOP z roku 1930 o nútenej alebo povinnej práci, pokiaľ ide o záležitosti týkajúce sa sociálnej politiky.

²⁸ <https://www.ilo.org/topics/forced-labour-modern-slavery-and-trafficking-persons/what-forced-labour-2025>.

²⁹ Medzinárodná organizácia práce, Cena nútenia do práce, 2009, str. 6.

³⁰ Medzinárodná organizácia práce, Obchodovanie s ľuďmi a využívanie nútenej práce, usmernenie pre legislatívu a orgány činné v trestnom konaní, 2005; Medzinárodná organizácia práce, Príručka pre inšpektorov práce, 2008, str. 4.

³¹ Manuál pre advokátov zastupujúcich obeť obchodovania s ľuďmi, 2015, str. 11.

- d) trest za účasť na štrajkoch,
- e) prostriedok rasovej, sociálnej, národnej alebo náboženskej diskriminácie.

Zákaz nútenej práce obsahuje aj **Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd**. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva je nútená práca činnosť vykonávaná proti vôli osoby, ktorá by bola nespravodlivá či vynútená a neodvratná. Povinná práca predpokladá fyzické alebo psychické donútenie³². Absencia súhlasu fyzickej osoby však nezohráva rozhodujúci význam, signifikantnejšou ostáva nutnosť naplniť dve kumulatívne podmienky, a síce nedobrovoľný výkon práce a vykonávanie takejto práce by muselo byť nespravodlivé alebo pod nátlakom, alebo že sama práca alebo služba by predstavovala utrpenie, ktorému sa možno vyhnúť, ak by jeho splnenie znamenalo zbytočnú tvrdosť.

Nútenú prácu zakazuje aj Ústava Slovenskej republiky v čl. 18. Podobne ako v Dohovore o nútenej práci sa za nútenú prácu nepovažuje služba vyžadovaná na základe zákona v prípade živelných pohrôm, nehôd alebo iného nebezpečenstva, ktoré ohrozuje životy, zdravie alebo značné majetkové hodnoty, ako aj konanie uložené zákonom na ochranu života, zdravia alebo práv iných.

2.4.2.1. Obchodovanie s ľuďmi za účelom žobrania

V kontexte smernice 2011/36/EÚ by sa **nútené žobranie** malo považovať za formu nútenej práce alebo služby, ako sa vymedzuje v Dohovore MOP č. 29 z roku 1930 o nútenej alebo povinnej práci. Z tohto dôvodu sa využívanie na žobranie vrátane využívania závislej osoby, ktorá je predmetom obchodovania s ľuďmi, zahŕňa do vymedzenia pojmu obchodovania s ľuďmi, len ak sú prítomné všetky prvky nútenej práce alebo služby. Na základe príslušnej judikatúry by sa platnosť prípadného súhlasu s vykonávaním takejto práce alebo služby mala posudzovať individuálne v každom jednotlivom prípade. U dieťaťa by sa však prípadný súhlas nikdy nemal považovať za platný³³.

V podmienkach Slovenskej republiky je ako jeden z účelov obchodovania s ľuďmi výslovne uvedené aj žobranie ako súčasť nútenej práce či nútenej služby. V § 179 ods. 1 a ods. 2 Trestného zákona sa uvádza ako jednu z foriem (účelov) vykorisťovania nútenú prácu či nútenú službu **vrátane žobrania**³⁴, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva.

2.4.3. Obchodovanie s ľuďmi za účelom núteného sobáša

V súlade s ustanoveniami zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“) sa **manželstvo uzaviera súhlasným vyhlásením snúbencov pred orgánom obce alebo mestskej časti, ktorá vedie**

³² V rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Van Der Musselle z 23. novembra 1983 sa súd zaoberal aj otázkou či dobrovoľné zapísanie do komory advokátov spojené so súhlasom s pro bono službami v určitých veciach automaticky vylučuje existenciu povinnej práce. Dospel k záveru, že takýto súhlas nie je dostatočný na vylúčenie existencie povinnej práce.

³³ Recitál č. 11 smernice 2011/36/EÚ.

³⁴ Podľa výkladu Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied predstavuje žobranie prosenie o almužnu na živobytie. Uvedené je dostupné na odkaze: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=%C5%BEobranie&s=exact&c=uf21&cs=&d=kssj4&d=psp&d=ogs&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=bermolak&d=nounb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=onom&d=pskfr&d=pskcs&d=psken#> zo dňa 9.7.2025. Žobranie sa taktiež vykladá ako „získavanie obživy poníženou prosbou o almužnu (peňažný dar alebo vec, ktorá má peňažnú hodnotu) u cudzích osôb, a to na verejnom priestranstve alebo dom od domu.“. Uvedené vychádza z výkladu pojmu „žebrota“ nachádzajúce sa v publikácii s názvom *Lidová kultura : národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Ed. Stanislav Brouček, Richard Jeřábek. Vyd. 1. Zväzok 3 O – Ž. Praha : Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1713-8. s. 1235.

matriku, alebo pred orgánom registrovanej cirkvi, alebo náboženskej spoločnosti. Snúbenci verejne a slávnostným spôsobom v prítomnosti dvoch svedkov vyhlásia, že uzavierajú manželstvo³⁵. V prípade, **ak vyhlásenie o uzavretí manželstva nebolo urobené slobodne, vážne, určito a zrozumiteľne, považuje sa takéto manželstvo za neplatné** (§ 14 ods. 1 zákona o rodine).

Nútený sobáš (angl. forced marriage) by sa mohol vnímať ako manželstvo, do ktorého je jedna alebo obe strany donútené vstúpiť proti svojej vôli, často pod hrozbou násillia, nátlaku, alebo iných foriem donucovania. Tento typ manželstva je považovaný za porušenie ľudských práv a môže mať vážne fyzické, emocionálne a psychologické dôsledky pre obeť. Nútený sobáš je možné páchať tak na dospeljej osobe, ako aj na osobe mladšej ako 18 rokov (pozn. pri osobe mladšej ako 18 rokov **má podobu tzv. predčasného sobáša** a v aplikačnej praxi **nie je realizovaný pred orgánom** obce alebo mestskej časti, ktorá vedie matriku, alebo pred orgánom registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti). Závazok členských štátov EÚ venovať pozornosť takémuto konaniu páchatel'ov nachádza oporu v bode 42 Uznesenia Európskeho parlamentu P8_TA-PROV(2017)0413 z 25. októbra 2017 o aspektoch základných práv v integrácii Rómov v EÚ: boj proti protirómskemu zmýšľaniu (2017/2038(INI))³⁶. Páchanie obchodovania s ľuďmi za účelom núteného sobáša v podobe tzv. predčasného sobáša **za prítomnosti ostatných znakov obchodovania s ľuďmi** (t.j. konania páchatel'a spočívajúcom v zlákaní, preprave, prechovávaní, odovzdaní alebo prevzatí dieťaťa, a to hoci aj s jeho súhlasom) na osobách mladších ako 18 rokov je kvalifikované ako zločin obchodovania s ľuďmi podľa § 179 ods. 2 Trestného zákona³⁷.

2.4.4. Obchodovanie s ľuďmi za účelom zneužívania na páchanie trestnej činnosti

V súlade s recitálom č. 11 smernice 2011/36/EÚ by sa výraz „vykorisťovanie na trestnú činnosť“ mal chápať ako vykorisťovanie osoby na páchanie takých trestných činov, ako sú okrem iného vreckové krádeže, krádeže v obchodoch, obchodovanie s drogami a iná podobná činnosť, ktorá je trestná a ktorá zahŕňa finančný prospech.

Podľa stanoviska Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky obchodovanie s ľuďmi formou zneužívania na páchanie trestnej činnosti nemusí zahŕňať finančný prospech.

2.4.5. Obchodovanie s ľuďmi za účelom odoberania orgánov, tkanív či bunky

Uvedená forma vykorisťovania sa týka prípadov **neoprávneného odberu orgánu, tkaniva alebo bunky zo živej osoby za prítomnosti ostatných znakov** (konanie, prostriedky) skutkovej podstaty obchodovania s ľuďmi vrátane kritéria týkajúceho sa spôsobu vykonania. V prípade absencie niektorého z esenciálnych prvkov definujúcich obchodovanie s ľuďmi je možné v prípadoch neoprávneného odberu orgánu, tkaniva či bunky z tela živej osoby uvažovať v rovine § 159 Trestného zákona, pri odbere orgánov, tkanív či bunky v tela mŕtvej osoby aj v rovine § 160 Trestného zákona.

³⁵ § 2 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

³⁶ Európsky parlament vyzýva členské štáty, aby venovali pozornosť konkrétnym výzvam, ktorým čelia rómske ženy a dievčatá, pokiaľ ide o predčasné a nútené sobáše a útoky na ich fyzickú integritu, a povzbudzuje členské štáty, aby propagovali a podporovali zhromažďovanie a šírenie údajov o právnych a iných opatrení prijatých na vnútroštátnej úrovni s cieľom predchádzať a bojovať proti násilliu páchanému voči rómskym ženám a dievčatám.

³⁷ Príklad z judikatúry súdov Slovenskej republiky týkajúci sa páchania obchodovania s ľuďmi za účelom núteného sobáša na dieťaťi je rozsudok Okresného súdu v Nitre so spisovou značkou 6T/9/2021 z 21. novembra 2022. Súd uznal obžalovaných (4 osoby) vinných. Rozsudok nebol napadnutý opravnými prostriedkami. Dostupné na odkaze: <https://www.justice.gov.sk/sudy-a-rozhodnutia/sudy/rozhodnutia/2dce09f0-8686-4fce-888a-d9d2d4e4f48a:eefcb516-0036-4c72-8dee-e609de99fbdcc> zo dňa 9.7.2025.

2.4.7. Obchodovanie s ľuďmi za účelom nezákonnej adopcie

Páchanie obchodovania s ľuďmi za účelom **nezákonnej adopcie je možné len na osobu mladšej ako 18 rokov** (§ 179 ods. 2 Trestného zákona). Prichádza k nemu, ak v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom sa zverí do moci iného dieťa na účel adopcie alebo ak v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom získa niekto do svojej moci dieťa na účel adopcie **za prítomnosti ostatných znakov obchodovania s ľuďmi** (t.j. konania páchatel'a spočívajúcom v zlákaní, preprave, prechovávaní, odovzdaní alebo prevzatí dieťaťa, a to hoci aj s jeho súhlasom). **V prípade absencie znakov obchodovania s ľuďmi je takéto konanie páchatel'a možné vnímať ako páchanie trestného činu zverenie dieťaťa do moci iného** (§ 180 Trestný zákon). Podmienky adopcie, ako aj práva a povinnosti adoptívnych rodičov upravuje zákon o rodine.

2.4.8. Obchodovanie s ľuďmi za účelom náhradného materstva

Bod 6 recitálu smernice 2024/1712/EÚ uvádza, že sa smernica zameriava na tých, ktorí nútia alebo zavádzajú ženy, aby konali ako náhradné matky. **Náhradné materstvo** je proces, pri ktorom žena (náhradná matka) súhlasí s tým, že vynosí a porodí dieťa pre iný pár alebo jednotlivca. Tento proces môže byť realizovaný buď pomocou vlastného vajíčka náhradnej matky (tradičné náhradné materstvo), alebo pomocou vajíčka biologickej matky alebo darcu (gestačné náhradné materstvo). Okrem toho sa v niektorých zdrojoch rozlišuje medzi tzv. komerčným surogačným materstvom (za odplatu) a altruistickým surogačným materstvom (dochádza len k úhrade nevyhnutných nákladov spojených s tehotenstvom a pôrodom)³⁸.

Na Slovensku však náhradné materstvo nie je legálne uznané³⁹. Podľa slovenského zákona o rodine je matkou dieťaťa žena, ktorá dieťa porodila⁴⁰.

2.5. Obet' obchodovania s ľuďmi

NRM predstavuje štruktúru spolupracujúcich subjektov, ktorých jednotným cieľom je včasnosť detekcie indikátorov obchodovania s ľuďmi, identifikácia a poskytnutie informácií o právach obetí obchodovania s ľuďmi im zrozumiteľným spôsobom. Súčasťou poskytovaných informácií je aj oboznamovanie o možnostiach pomoci a zároveň relevantné referovanie obetí obchodovania s ľuďmi tak, aby im bola poskytnutá adekvátne ochrana, pomoc a podpora.

Ustanovenie vyjadrujúce zásadu **prezumpcie statusu obeť** sa nachádza v § 3 ods. 1 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o obetiach“) a podľa neho **každá osoba, ktorá tvrdí, že je obeťou, sa považuje za obeť, kým sa nepreukáže opak, alebo ak nejde o zjavné zneužitie postavenia obeť** podľa tohto zákona, a to bez ohľadu na to, či bol páchatel' trestného činu zistený, trestne stíhaný alebo odsúdený.

Pri práci s **obet'ami obchodovania s ľuďmi** je možné stretnúť sa s pojmami ako:

- **potenciálna obeť** obchodovania s ľuďmi, a

³⁸ Právna úprava surogačného materstva vo vybraných štátoch, Porovnávacie analýzy 16/2022, Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky, odbor Parlamentný inštitút, Bratislava, 2022, dostupné online na odkaze: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=511039>.

³⁹ <https://www.pravnenoviny.sk/rozhovor-pravne-otazky-nahradneho-materstva-na-slovensku>.

⁴⁰ § 82 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

- **identifikovaná obeť** obchodovania s ľuďmi, ktorá zahŕňa pojmy:
 - **predpokladaná obeť** obchodovania s ľuďmi, a
 - **formálne identifikovaná obeť** obchodovania s ľuďmi.

Pre jednotný postup aplikačnej praxe pri poskytovaní pomoci a podpory obetiam obchodovania s ľuďmi, vykazovaní štatistických výstupov a relevantné referovanie informácií v spolupráci s odborníkmi pôsobiacimi v oblasti boja proti obchodovania s ľuďmi v rámci Slovenskej republiky či smerom k zahraničiu bola vytvorená objasňujúca špecifikácia uvedených pojmov. Uvedené má za cieľ zjednodušenie a zjednotenie vnímania používaných termínov.

2.5.1. Zraniteľnosť obetí obchodovania s ľuďmi

Pre účely zákona o obetiach v § 2 ods. 1 písm. c) bol zavedený pojem **obzvlášť zraniteľnej osoby**⁴¹, ktorým sa poskytuje tzv. „špecializovaná odborná pomoc“⁴².

Na účely zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v § 2 ods. 7 bol zavedený pojem **zraniteľná osoba**, ktorou sa rozumie najmä maloletá osoba, osoba so zdravotným postihnutím, obeť obchodovania s ľuďmi, osoba staršia ako 65 rokov, tehotná žena, slobodný rodič s maloletým dieťaťom⁴³ a osoba, ktorá bola vystavená mučeniu, znásilneniu alebo iným závažným formám psychického, fyzického alebo sexuálneho násillia; v odôvodnených prípadoch možno za staršiu osobu považovať aj osobu mladšiu ako 65 rokov.

K najzraniteľnejším osobám patria predovšetkým deti, tehotné ženy, jednorodičovské rodiny, najmä tie, na čele ktorých stoja ženy, seniori, osoby so zdravotným postihnutím a/alebo mentálnym znevýhodnením, ľudia, ktorí žijú v marginalizovaných komunitách alebo pochádzajú z prostredia generáčnej chudoby, ľudia utekajúci pred vojnovým konfliktom v ich

⁴¹ **Obzvlášť zraniteľnou osobou** sa na účely zákona o obetiach trestných činov rozumie dieťa (osoba mladšia ako osemnásť rokov, a ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak); osoba staršia ako 75 rokov; osoba so zdravotným postihnutím; obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu nedobrovoľného zmiznutia, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násillia; obeť trestného činu spáchaného násillím alebo hrozbou násillia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery; obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie alebo druhotnej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obeť a jej osobných vlastností, vzťahu k páchatel'ovi alebo závislosti od páchatel'a, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu.

⁴² Pod týmto pojmom zákon o obetiach rozumie poskytovanie všeobecnej odbornej pomoci, poskytnutie krízovej psychologickej intervencie, ak poskytnutá psychologická pomoc nie je pre obzvlášť zraniteľnú obeť dostatočná, vyhodnotenie hrozby nebezpečenstva ohrozenia života alebo zdravia, ako aj sprostredkovanie poskytovania sociálnych služieb v zariadení núdzového bývania a špecializovaného sociálneho poradenstva, ak život alebo zdravie obzvlášť zraniteľnej obeť je bezprostredne ohrozené.

⁴³ Právne predpisy Slovenskej republiky, ktoré používajú pojem maloleté dieťa (napríklad zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov alebo zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov) neobsahujú zafinovanie pojmu maloleté dieťa. Nepriamo z nich vyplýva, že pri používaní pojmu maloleté dieťa zákonodarca mal na mysli osobu, ktorá má menej ako 18 rokov a zároveň táto osoba nenadobudla plnoletosť skôr. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov v § 8 ods. 2 uvádza: „Plnoletosť sa nadobúda dovŕšením osemnásťeho roku. Pred dosiahnutím tohto veku sa plnoletosť nadobúda len uzavretím manželstva. Takto nadobudnutá plnoletosť sa nestráca ani zánikom manželstva ani vyhlásením manželstva za neplatné.“: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1964/40/>. Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v § 11 ods. 1 uvádza: „Manželstvo nemôže uzavrieť maloletý. Súd môže v súlade s účelom manželstva výnimočne povoliť uzavretie manželstva maloletému staršiemu ako 16 rokov. Bez povolenia súdu je manželstvo neplatné. V takom prípade súd aj bez návrhu rozhodne, že manželstvo je neplatné.“: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/36/>.

domovskej krajine, akými sú v súčasnosti predovšetkým občania Ukrajiny, čo pro futuro môžu byť aj štátni príslušníci iných krajín či cudzinci⁴⁴ vo všeobecnosti⁴⁵.

K indikátorom zraniteľnosti v nadväznosti na aplikačnú prax poskytovateľov služieb pre obeť obchodovania s ľuďmi uvádzame najmä nasledovné znaky, ktoré však nepredstavujú komplexný a taxatívny výpočet:

- vek obeť (napr. osoby mladšie ako 18 rokov a staršie ako 75 rokov),
- vážna fyzická alebo psychická choroba osoby,
- telesné či mentálne znevýhodnenie osoby,
- osoby bez rodinného zázemia a rodinných väzieb,
- osoby žijúce v extrémnej chudobe
- zadržanie alebo odobratie dokladov totožnosti a pod.

V súlade s bodom č. 12 recitálu smernice 2011/36/EÚ v prípade, keď bol skutok spáchaný za určitých okolností, napríklad voči obzvlášť zraniteľnej obeť, **by mal byť trest prísnejší**. V súvislosti s touto smernicou by **k obzvlášť zraniteľným osobám mali patriť prinajmenšom všetky deti**. Iné faktory, ktoré by sa mohli zohľadniť pri hodnotení zraniteľnosti obeť, zahŕňajú napríklad pohlavie, tehotenstvo, zdravotný stav a zdravotné postihnutie. V prípade obzvlášť závažných trestných činov, napríklad ak bol ohrozený život obeť alebo skutok zahŕňal hrubé násilie, akým je mučenie, nútené užívanie drog/liekov, znásilnenie alebo iné závažné formy psychického, fyzického alebo sexuálneho násillia, alebo inak spôsobil obeť obzvlášť závažnú ujmu, malo by sa to zohľadniť osobitne prísny trestom. **Závažnosť spáchaného trestného činu by sa mala zohľadniť aj v rámci výkonu trestu**⁴⁶. Zároveň smernica 2011/36/EÚ definuje aj stav, kedy sa **osoba nachádza v zraniteľnom postavení**. Podľa článku 2 ods. 2 smernice 2011/36/EÚ „osoba sa nachádza v zraniteľnom postavení, keď nemá inú reálnu alebo prijateľnú možnosť, než sa podvoliť súvisiacemu zneužitiu“.

2.5.2. Potenciálna obeť obchodovania s ľuďmi

Potenciálnou obeťou je osoba, u ktorej boli detegované indikátory obchodovania s ľuďmi (pozri časť 3.1. Indikátory obchodovania s ľuďmi) s ohľadom na jej zraniteľnosť alebo iné okolnosti a zároveň je/môže byť vystavená riziku obchodovania s ľuďmi. Detekciu potenciálnej obeť obchodovania s ľuďmi môže realizovať prakticky ktokoľvek už s minimálnou vedomosťou a odbornosťou na problematiku obchodovania s ľuďmi.

⁴⁴ Spomedzi cudzincov sú voči vykorisťovaniu a obchodovaniu s ľuďmi ohrození najmä muži a ženy, ktorí využívajú neregulárne spôsoby migrácie a/alebo nemajú dosah na legalizáciu svojho statusu v krajine tranzitu či pobytu, prístup k legitímnym formám zamestnania a sociálnej ochrany a/alebo nemajú potrebné osobné doklady; zahraniční pracovníci bez prístupu k overeným a ľahko dostupným oficiálnym informáciám a/alebo v pracovnom prostredí, ktoré je skryté alebo ťažko prístupné, alebo kde nemajú dostatočnú právnu ochranu; žiadatelia o medzinárodnú ochranu a utečenci; migrujúce deti vrátane migrujúcich maloletých bez sprievodu a pod.

⁴⁵ Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2024 – 2028, str. 11. Materiál je dostupný online na odkaze: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28861/1>.

⁴⁶ Bod 12 recitálu smernice 2011/36/EÚ. Uvedené korešponduje s ustanovením zákona o obetiach, konkrétne s § 3 ods. 1, ktorý znie: „(1) Každá osoba, ktorá tvrdí, že je obeťou, sa považuje za obeť, kým sa nepreukáže opak, alebo ak nejde o zjavné zneužitie postavenia obeť podľa tohto zákona, a to bez ohľadu na to, či bol páchatel' trestného činu zistený, trestne stíhaný alebo odsúdený.“

2.5.3. Identifikovaná obeť obchodovania s ľuďmi

Pod pojmom identifikovaná obeť obchodovania s ľuďmi rozumieme:

- osobu, u ktorej existuje odôvodnený záver, že sa stala obeťou obchodovania s ľuďmi, avšak ešte nebola formálne identifikovaná orgánmi činnými v trestnom konaní, a
- osobu, ktorá bola formálne identifikovaná orgánmi činnými v trestnom konaní.

Pri identifikovaných obetiach rozlišujeme:

a) Predpokladaná obeť obchodovania s ľuďmi

Predpokladanou (ang. presumed) obeťou obchodovania s ľuďmi je osoba, u ktorej existuje odôvodnený záver, že sa stala obeťou obchodovania s ľuďmi, avšak ešte nebola formálne identifikovaná orgánmi činnými v trestnom konaní. Do času formálnej identifikácie by sa s predpokladanou obeťou malo zaobchádzať ako s obeťou obchodovania s ľuďmi a mala by jej byť poskytnutá pomoc, podpora a ochrana⁴⁷. Predpokladaná obeť obchodovania s ľuďmi po jej dobrovoľnom súhlase a prerušení kontaktu s kriminálnym prostredím **môže** využívať služby programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi, ktorého gestorom je Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Identifikáciu predpokladanej obete obchodovania s ľuďmi realizuje subjekt⁴⁸ programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi v súlade s interným predpisom Ministerstva vnútra Slovenskej republiky upravujúcim zabezpečenie jednotného postupu v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v oblasti realizácie programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

b) Formálne identifikovaná obeť obchodovania s ľuďmi

Formálne identifikovanou obeťou obchodovania s ľuďmi je osoba, ktorá vystupuje ako poškodený v trestnom konaní obchodovania s ľuďmi a je identifikovaná orgánom činným v trestnom konaní. Formálne identifikovaná obeť obchodovania s ľuďmi **môže** rovnako ako predpokladaná obeť obchodovania s ľuďmi po vyslovení dobrovoľného súhlasu a prerušení kontaktu s kriminálnym prostredím využívať služby pomoci a podpory z programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

2.6. Národná linka pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi

Dôležitým nástrojom prevencie a fungovania NRM je aj prevádzkovanie Národnej linky pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818 (ďalej len „národná linka 0800 800 818“), ktorá existuje od roku 2008. Pre potenciálne obeť obchodovania s ľuďmi môže byť práve národná linka 0800 800 818 najvhodnejším anonymným spôsobom, ako sa porozprávať s odborníkmi, premyslieť si situáciu a v prípade záujmu požiadať o pomoc. Prevádzku národnej linky 0800 800 818 zabezpečujú odborníci na obchodovanie s ľuďmi z mimovládnej organizácie na základe zmluvy s Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky o poskytovaní

⁴⁷ <https://www.unodc.org/e4j/zh/tip-and-som/module-8/key-issues/trafficked-persons-as-victims.html>.

⁴⁸ Čl. 2 písm. e) bod 1 až 7 subjektom programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi sa rozumie najmä národný koordinátor na boj proti obchodovaniu s ľuďmi (ďalej len „národný koordinátor“), Národné centrum proti obchodovaniu s ľuďmi odboru expertných činností úradu prevencie kriminality ministerstva (ďalej len „národné centrum“), národná jednotka boja proti nelegálnej migrácii úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „národná jednotka“), príslušník Policajného zboru služby hraničnej a cudzineckej polície úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „policajt služby hraničnej a cudzineckej polície“), migračný úrad ministerstva (ďalej len „migračný úrad“), vyšetrovateľ Policajného zboru, vyšetrovateľ Policajného zboru zaradený na Úrade inšpekčnej služby a poverený príslušník Policajného zboru (ďalej len „orgán činný v trestnom konaní“) a dodávateľ služby.

služieb pre obeť. Tieto služby sú finančne kryté z rozpočtu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Prevádzku národnej linky 0800 800 818 technicky podporuje spoločnosť Slovak Telekom, a.s.⁴⁹

Národná linka 0800 800 818 je v rámci Slovenskej republiky bezplatná telefonická linka prevádzkovaná v pracovných dňoch počas dvanástich hodín, a to od 8:00 hod. do 20:00 hod. Mimo pracovných hodín je k dispozícii nepretržitý monitoring prichádzajúcich hovorov prostredníctvom záznamníka. Na každý zaznamenaný hovor na národnej linke 0800 800 818 zamestnanci poskytovateľa spätne reflektujú. Volajúci môže mimo prevádzky národnej linky 0800 800 818 zanechať svoje telefónne číslo alebo svoju otázku a operátori ho spätne kontaktujú. Národná linka 0800 800 818 je dostupná aj zo zahraničia, ak to miestny operátor umožní, a to v tvare +421 800 800 818, avšak volanie je spoplatnené tarifou príslušného telekomunikačného operátora.

Hlavnou úlohou národnej linky 0800 800 818 je poskytovanie pomoci a informácií v prvom rade osobám, ktoré sa mohli dostať do rizikovej situácie v súvislosti s obchodovaním s ľuďmi. Národná linka 0800 800 818 v takýchto prípadoch sprostredkúva kontakt na organizácie poskytujúce pomoc obetiam. Služby národnej linky 0800 800 818 sú ďalej zamerané na prevenciu a elimináciu rizík spojených s prácou v zahraničí, pričom volajúcich informujú o varovných signáloch (tzv. indikátoroch) obchodovania s ľuďmi. Služi aj ako nástroj prevencie rizík spojených s pracovnou migráciou a nechránenou prácou zraniteľných skupín obyvateľstva.

2.7. Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi je **špecializovaným, podporným a dobrovoľným programom** pre osoby, u ktorých existuje odôvodnený záver, že sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi (t.j. služby programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi je možné poskytnúť predpokladaným obetiam obchodovania s ľuďmi, ako aj formálne identifikovaným obetiam obchodovania s ľuďmi). Po prerušení kontaktu s kriminálnym prostredím a dobrovoľnom súhlase dotknutej osoby je možné poskytovať personalizovanú pomoc a podporu v súlade s individuálnym plánom pomoci.

Pomoc a podpora sa poskytuje počas lehoty na **zotavenie a reflexiu**⁵⁰. Uvedené predstavuje dobu poskytovania nevyhnutnej krízovej starostlivosti a následné poskytovanie krízovej starostlivosti. **Nevyhnutná krízová starostlivosť** slúži na prvotnú stabilizáciu dotknutej osoby. **Následné poskytovanie krízovej starostlivosti** slúži na ďalšie poskytovanie okamžitých a dlhodobých potrieb obeť v procese stabilizácie po prežitej traume. Lehota na zotavenie a reflexiu (v trvaní najviac 90 dní) poskytuje priestor na zváženie všetkých okolností a súvislostí, a to s cieľom prijatia informovaného dobrovoľného rozhodnutia o spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní. V rámci programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi sa po uplynutí doby na zotavenie a reflexiu poskytuje priestor na reintegráciu/integráciu. Reintegrácia/integrácia predstavuje súbor opatrení s cieľom uľahčiť zaradenie obeť obchodovania s ľuďmi do spoločnosti. Začína plynúť po lehote na zotavenie

⁴⁹ www.crz.gov.sk/9516724-sk/opk3-2024000468-016/.

⁵⁰ Napríklad čl. 13 Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 487/2008 Z. z.), čl. 14 ods. 1 a 2 Dohovoru Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 164/2016 Z. z.).

a reflexiu a jej dĺžka je najviac 90 dní. Z vyššie uvedeného vyplýva, že v prípadoch nespolupráce obete obchodovania s ľuďmi s orgánmi činnými v trestnom konaní pomoc a podporu v rámci služieb programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi je možné poskytovať v trvaní až do 180 dní.

V prípade, ak sa obeť obchodovania s ľuďmi rozhodne pre spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní, časové plynutie krízovej starostlivosti nie je ohraničené počtom dní uvedených vyššie, ale krízová starostlivosť sa obeti obchodovania s ľuďmi poskytuje počas trestného konania pre trestný čin obchodovania s ľuďmi a v odôvodnených prípadoch aj primeraný čas⁵¹ po skončení trestného konania pre trestný čin obchodovania s ľuďmi.

Gestorom programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi za Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky je informačné centrum. Jednotný postup v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v oblasti realizácie programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi je v internom predpise Ministerstva vnútra Slovenskej republiky upravujúcom program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

3. Detekcia indikátorov obchodovania s ľuďmi a proces identifikácie obetí obchodovania s ľuďmi

Poznanie a detekcia indikátorov obchodovania s ľuďmi prispieva k včasnému iniciovaniu procesu identifikácie u potenciálnych obetí obchodovania s ľuďmi s cieľom poskytnutia relevantnej pomoci a podpory.

3.1. Indikátory obchodovania s ľuďmi

Indikátor je vnímateľným signálom, ktorý by mal zvýšiť pozornosť osoby na prítomnosť prvkov, ktoré poukazujú na to, že osoba sa mohla stať obeťou obchodovania s ľuďmi. V aplikačnej praxi však málokedy existuje učebnicový príklad obeť. Ak očakávame, že obeť musí pôsobiť utiahnuto a uzavreto, môže sa stať, že práve naopak bude vykazovať známky agresivity, nepríčetnosti, niekedy môže pôsobiť veselo, prípadne až hystericky. **Výpočet indikátorov nie je konečný a nie je možné a ani vhodné, s ohľadom na stále meniace sa trendy a špecifickosť každého prípadu, obsiahnuť ho komplexne.**

Pri komunikácii s potenciálnou obeťou obchodovania s ľuďmi je podstatné si uvedomiť:

- trestný čin obchodovania s ľuďmi hrubo porušuje základné práva a slobody obeť, čo sa odzrkadlí aj na jej správaní a vzhľade;
- obeť obchodovania s ľuďmi je obzvlášť zraniteľnou obeťou a vyžaduje si špeciálnu ochranu a pomoc;
- existuje množstvo dôvodov, prečo sa obchodované osoby samy nepovažujú za obeť obchodovania alebo nežiadajú pomoc. Obete obchodovania sú psychicky a fyzicky týrané a neustále kontrolované, obávajú sa odplaty, pomsty voči sebe a svojim rodinám,

⁵¹ Uvedené je v súlade bodom 18 recitálu k smernici Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ, ktorý uvádza, že poskytovanie pomoci a podpory by malo v prípade potreby pokračovať primerané obdobie po trestnom konaní, napríklad ak prebieha liečba súvisiaca s ťažkými fyzickými alebo psychickými dôsledkami trestného činu alebo ak je ohrozená bezpečnosť obeť z dôvodu jej výpovede v trestnom konaní.

alebo sa cítia byť zodpovedné za svoju situáciu. **Tieto osoby častokrát nevedia, že sú dostupné rôzne formy pomoci, ako aj to, že sa stali obeťou obchodovania s ľuďmi.**

Základné zásady pri kontakte s potenciálnou obeťou obchodovania s ľuďmi:

○ Zabezpečenie ochrany a základných potrieb

Uistite sa, že situácia je bezpečná. Ak tomu tak nie je (napríklad v prípade, že je prítomná akákoľvek podozrivá osoba, ktorá počúva, prípadne vás ohrozuje), opustite miesto a zavolajte na políciu (158). Ponúknite prístrešie, jedlo, niečo na pitie, odpočinok alebo prístup k iným základným potrebám podľa vašich schopností a možností.

○ Uistenie sa, či osoba je/nie je dieťaťom

Uistite sa, či nejde o dieťa, pretože v prípade dieťaťa sú postupy špecifické. Majte na pamäti, že niektorí mladí ľudia pod 18 rokov môžu predstierať, že už dovŕšili plnoletosť. **Ak existuje dôvod domnievať sa, že daná osoba je dieťa, je potrebné kontaktovať vždy políciu (158) a orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately⁵². V neskoršom procese identifikácie príslušné orgány⁵³ zistia správny vek.**

○ Uistenie sa o vzájomnom porozumení si

Používajte jednoduchú reč, aby ste boli schopní komunikovať. Na to, aby ste sa v detekcii indikátorov vedeli posunúť, je nutné, aby dotknutá osoba bola schopná rozumieť jazyku, v ktorom sa spolu rozprávate. Ak je prítomná jazyková bariéra, zabezpečte prekladateľa. V krajnom prípade využite aplikáciu prekladača vo vašom mobilnom zariadení.

○ Zabezpečenie dôveryhodnosti vlastnej osoby

Vysvetlite základné informácie o vás vrátane toho, kto ste, pre akú organizáciu pracujete, a vysvetlite, čo je cieľom spoločného rozhovoru. Vyžiadajte si súhlas na tento rozhovor a zdôraznite, že v každom okamihu rozhovoru vás môže prerušiť alebo požiadať o doplnenie informácií alebo vysvetlenie. Vysvetlite, že o jej identite budete informovať organizácie poskytujúce podporu a ochranu len s jej súhlasom. Požiadajte o možnosť robiť si poznámky a vysvetlite, prečo to potrebujete. Vždy majte na pamäti ľudský prístup a práva tejto osoby, na ktoré má nárok. Dbajte na citlivý prístup.

○ Počúvanie, pozorovanie, pýtanie sa

Pozorujte a aktívne načúvajte, aby ste boli schopný správne vyhodnotiť situáciu. Pokiaľ je možné, zadokumentujte všetky dostupné indikátory obchodovania. Niektoré indikátory sú viditeľné na pohľad a iné zistíte až počas rozhovoru. Majte na pamäti, že tieto osoby sú mnohokrát osoby, ktoré si prešli veľkou psychickou alebo fyzickou traumou, a zároveň môžu

⁵² § 7 ods. 1 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov: „Každý je povinný upozorniť orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na porušovanie práv dieťaťa.“

⁵³ K príslušným orgánom podľa situácie a preverovanej osoby patrí najmä: Policajný zbor Slovenskej republiky (podľa zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov má polícia právomoc zisťovať totožnosť osôb, preverovať vek osoby v prípade podozrenia, že ide o neplnoletú osobu (napr. v kontexte trestného činu obchodovania s ľuďmi alebo ochrany práv dieťaťa). V spolupráci s ďalšími inštitúciami môže byť prizvaný súdny znalec alebo lekár na odborné posúdenie veku, ak nie je možné vek overiť dokladmi. Migračný úrad Ministerstva vnútra Slovenskej republiky je prizývaný v prípade žiadateľov o medzinárodnú ochranu, najmä maloletých bez sprievodu. Vo vzťahu k cudzincom, ktorí nie sú uvedení v predchádzajúcej vete, plní tieto úlohy Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prézidia Policajného zboru.

mať skúsenosti s kriminálnym prostredím, ako aj s páchaním rôznych iných trestných činov. S ohľadom na uvedené je potrebné prístup k obeti prispôbiť a byť citlivý a obozretný zároveň.

Zásada prístupu orientovaného na obeť a uplatňovanie trauma-informovaného prístupu

Prístup orientovaný na obeť a uplatňovanie trauma-informovaného prístupu sú zásadné pre efektívne a citlivé zaobchádzanie s obeťami obchodovania s ľuďmi.

Prístup orientovaný na obeť kladie obeť do stredu všetkých činností - jej bezpečnosť, dôstojnosť, výslovné potreby, práva, slobody a vlastné rozhodnutia. Pri bezpečnom referovaní obeť je jej súhlas kľúčový, pretože sa môže v dôsledku obchodovania s ľuďmi ocitnúť v nebezpečnej a zložitej situácii. Zároveň tento prístup vytvára prostredie, ktoré podporuje dôveru, bezpečnosť a aktívnu účasť obetí na riešení ich situácie. Obeť musí byť jasne informovaná o tom, čo sa bude diať, aké sú riziká a výhody, aké sú jej práva, a musí sama rozhodnúť, či sa do aktivít zapojí. Cieľom je poskytovať služby tak, aby sa obeť cítila vypočutá, podporovaná a schopná aktívne sa podieľať na vlastnom procese zotavenia.

Trauma-informovaný prístup chápe a zohľadňuje, že obeť pravdepodobne prežila rôzne formy traumy (fyzickej, psychickej, sexuálnej, a i.). Prístup sa snaží minimalizovať riziko retraumatizácie, vytvárať podmienky bezpečia, dôvery a empatie. Zbytočné opakovanie rozprávania detailov (napr. pri viacerých rozhovoroch alebo výsluchoch) môže retraumatizovať. V procese pomoci je potrebná koordinácia medzi poskytovateľmi služieb pre obeť, efektívne zaznamenávanie informácií, aby sa minimalizoval počet takýchto rozhovorov a posilnila sa schopnosť obetí zvládať následky traumy.

Odporúčania pre referovanie obeť a minimalizovanie retraumatizácie

- pri referovaní obeť musí byť **výslovne získaný súhlas** obeť - obeť by mala byť informovaná, čo referovanie znamená, komu posielame informácie, aké služby poskytovateľ ponúkne, aké sú možné dôsledky,
- obmedziť počet rozhovorov, pri ktorých obeť opisuje traumatické udalosti - vždy zistiť, čo už bolo povedané, čo je dôležité zopakovať, čo je možné overiť iným spôsobom,
- používať empatický, neinvazívny prístup, vyhnúť sa konfrontáciám; rešpektovať, ak obeť odmieta hovoriť o určitých veciach, dať jej priestor,
- zabezpečiť, aby rozhovor prebiehal v súkromí a aby obeť mala k dispozícii tlmočníka, ak je to potrebné,
- jasne komunikovať, čo je možné a nesľubovať nič, čo nevieme splniť.

3.1.1. Deľba indikátorov

3.1.1.1. Všeobecné indikátory

- nútenie k práci či nejakej činnosti, ktorú nevykonáva dobrovoľne,
- psychické/fyzické ubližovanie, ktoré využíva obchodník ako prostriedok na donútenie,
- zakazovanie voľného pohybu, kontrola a stráženie pohybu,
- izolácia/obmedzovanie osobnej slobody,

- odobratie osobných identifikačných dokladov (cestovný pas, občiansky preukaz, doklad o pobyte v prípade cudzinca),
- zakazovanie komunikácie s rodinou, príbuznými, s priateľmi alebo veľmi obmedzená komunikácia na základe usmernení a za prítomnosti obchodníka,
- nedostatok jedla, nedostatok spánku, žiadny prístup k lekárskej starostlivosti,
- nevyplatenie mzdy, prípadne len veľmi malej čiastky,
- existencia fiktívneho dlhu (obchodník žiada nevydokladované vyplatenie dlhu za cestu, ubytovanie, vybavenie dokladov, sprostredkovanie práce a pod.),
- zneužívanie zraniteľnosti (napr. rodinná situácia, sociálne a ekonomické faktory, nelegálny pobyt, neznalosť jazyka, príslušnosť k marginalizovanej skupine/etnickej skupine, status utečenec/odídenec alebo žiadateľ o azyl, zdravotne postihnuté osoby, siroty, ľudia bez domova a pod.),
- existencia podvodného konania, oklamanie obetí,
- vyvíjanie nátlaku zo strany obchodníkov s cieľom vyvolať u obeť pocit hanby (obchodník sa vyhráža obeť, že bude informovať príbuzných, známych a širokú verejnosť o tom, že vykonávala prostitúciu, čím obeť prinúti k poslušnosti),
- odobratie platobnej karty alebo zárobku.

3.1.1.2. Indikátory správania sa obeť obchodovania s ľuďmi

- extrémne správanie (príliš submisívne alebo príliš sebavedomé, afektované),
- správanie nie je prirodzené, komunikujú podľa naučených inštrukcií, prípadne nechajú za seba hovoriť iných (prejavujú sa signály, že sú kontrolované),
- vyhýbajú sa očnému kontaktu (vystupujú evidentne nervózne),
- potenie rúk,
- pôsobia utiahnuto, nekomunikujú,
- prejavujú strach,
- neprirodzená reč tela,
- smiech sa strieda s plačom,
- zľahčujú situáciu,
- agresivita až hystéria.

3.1.1.3. Vzhľadové indikátory obeť obchodovania s ľuďmi

- jazvy a modriny, ktoré sú signálmi násillia alebo útokov, prípadne signály sebapoškodzovania,
- signály potenciálneho užívania omamných a psychotropných látok,
- oblečenie špinavé, staré, prípadne výstredné,
- osoba nemá žiadnu batožinu, prípadne ju má neustále pri sebe.

3.1.1.4. Indikátory pri obeť, ktorá je dieťaťom

- dieťa je plaché/hanblivé, zakríknuté alebo extravagantné,
- dieťa sa vyhýba očnému kontaktu, pozerá sa do zeme,
- dieťa pôsobí vystrašene,
- dieťa sa prezentuje zrazu novým, značkovým oblečením (v prípade detských obeť, ktoré pochádzajú zo zlého sociálneho a ekonomického prostredia),

- dieťa má vytrhané vlasy, je nevyspaté, vyskytne sa sekundárna enuréza (pomočovanie),
- ak ide o väčšiu skupinu detí, prípadne deti v spoločnosti obchodníkov (osôb, ktoré sprevádzajú dieťa), dieťa:
 - vyhľadáva očný kontakt s niekým z tejto skupiny,
 - nie je uvoľnené, nemôže voľne rozprávať,
 - prejavuje strach v prítomnosti týchto osôb.

3.1.1.5. Indikátory podľa formy obchodovania s ľuďmi

Nižšie uvedené predstavuje sumár indikátorov, ktoré môžu byť aj vyššie uvedené, avšak deľba je v tejto časti podľa formy (účelu) vykorisťovania.

3.1.1.5.1. Pri sexuálnom vykorisťovaní pozorujeme najmä indikátory

- zastrášovanie a nedobrovoľné poskytovanie sexuálnych služieb rôzneho charakteru,
- výstredné, sexuálne provokujúce oblečenie,
- prítomnosť stôp fyzického napadnutia alebo znásilnenia,
- prítomnosť užívania omamných a psychotropných látok,
- prítomnosť zmien nálad (vystrašenosť, utiahnutosť, sebapoškodzovanie),
- obeť nedisponuje so zárobkom za poskytnuté sexuálne služby alebo disponuje len s menšou časťou zárobku,
- vyvíjanie nátlaku zo strany obchodníkov s cieľom vyvolať u obete pocit hanby (obchodník sa vyhráža obeti, že bude informovať príbuzných, známych a širokú verejnosť o tom, že vykonávala prostitúciu, čím obeť prinúti k poslušnosti),
- existencia fiktívneho dlhu (donútenie splácať dlh za cestu, ubytovanie, pokuty),
- zakazovanie voľného pohybu, izolovanie obete od iných, kontrolovaný pohyb,
- zakazovanie komunikácie s rodinou, príbuznými, s priateľmi alebo komunikácia je veľmi obmedzená, prípadne komunikácia prebieha na základe usmernení a za prítomnosti obchodníka,
- zamedzenie prístupu k osobným identifikačným dokladom,
- nedostatok jedla, nedostatok spánku, žiadny prístup k lekárskemu ošetrovaniu.

3.1.1.5.2. Pri pracovnom vykorisťovaní pozorujeme najmä indikátory

- prísľub dobre platenej práce,
- existencia fiktívneho dlhu (obeť je nútená splácať dlh za cestu, ubytovanie, sprostredkovanie zamestnania a pod.),
- hrozba fyzického a psychického násillia, samotné násillie,
- nútenie k výkonu inej práce, ako bola sľúbená, ako aj neoprávnené pridelenie práce iným subjektom alebo vyslanie na prácu do inej krajiny, ktorá nebola dohodnutá v pracovnej zmluve,
- zamedzovanie v ukončení zamestnania,
- nevyplatenie mzdy, prípadne manipulácia so mzdou (udeľovanie pokút zo strany zamestnávateľa a neprimerané zrážky za stravu, ubytovanie, prevoz do práce a nástroje potrebné na prácu),
- neprimeraná únava, utiahnutosť, nepozornosť,
- zakazovanie voľného pohybu, izolovanie obete od iných, kontrolovaný pohyb,

- zakazovanie komunikácie s rodinou, príbuznými, s priateľmi alebo komunikácia je veľmi obmedzená, prípadne komunikácia prebieha na základe usmernení a za prítomnosti obchodníka,
- nedostatok jedla, nedostatok spánku, žiadny prístup k lekárskeму ošetrovaniu,
- zamedzenie prístupu k osobným identifikačným dokladom,
- prítomnosť majetníckeho správania sa obchodníka, ktorý považuje obeť za svoje vlastníctvo/majetok,
- ubytovanie často v neľudských podmienkach, prípadne obeť spia na rovnakom mieste, kde aj pracujú,
- obeť pracujú nad rámec zákonných časových limitov, s obmedzenou možnosťou na odpočinok,
- nerešpektovanie pracovnoprávných vzťahov (bez uzavretej pracovnej zmluvy, bez plnenia si zákonných povinností zo strany zamestnávateľa) a zamestnávanie cudzincov v rozpore s legislatívou,
- zdraviu škodlivé pracovné prostredie bez potrebných ochranných pomôcok.

3.1.1.5.3. Pri vykorisťovaní za účelom núteného žobrania pozorujeme najmä indikátory

- prítomnosť známok zneužívania (modriny, rezné rany alebo zmrzačenie),
- fyzické alebo psychické násilie a jeho hrozba,
- nedostatok jedla, nedostatok spánku, žiadny prístup k lekárskeму ošetrovaniu,
- zamedzenie prístupu k osobným dokladom,
- existencia fiktívneho dlhu (obeť je nútená splácať dlh za cestu, ubytovanie, sprostredkovanie ponuky na prácu a pod.),
- zakazovanie voľného pohybu, izolovanie obeť od iných, kontrolovaný pohyb,
- zakazovanie komunikácie s rodinou, príbuznými, s priateľmi alebo komunikácia je veľmi obmedzená, prípadne komunikácia prebieha na základe usmernení a za prítomnosti obchodníka,
- prítomnosť užívania omamných a psychotropných látok,
- odovzdávanie vyžobraných peňazí obchodníkovi,
- neprimeraná únava, utiahnutosť,
- nenadväzuje očný kontakt a vyhýba sa mu,
- bývanie v neľudských podmienkach,
- oblečenie špinavé, staré,
- nútené predstieranie rôznych fyzických hendikepov a zdravotných problémov alebo zlej životnej situácie.

3.1.1.5.4. Pri obchodovaní s ľuďmi za účelom núteného sobáša pozorujeme najmä indikátory

- nútenie uzavrieť manželstvo s neznámou osobou s využívaním vyhrážok fyzického alebo psychického ublíženia,
- zamedzenie prístupu k osobným identifikačným dokladom,
- vydieranie a zastrasovanie ublížením na zdraví rodinným príslušníkom, blízkym,
- prítomnosť užívania omamných a psychotropných látok,
- obmedzovanie osobnej slobody, izolácia,
- obeť môže mať na tele modriny, môže byť utiahnutá, ustráchaná,

- zabezpečenie legalizácie pobytu občanovi tretej krajiny, pričom obeť nemá z tejto činnosti žiaden finančný prospech,
- obeť sa môže stať po nútenom uzavretí manželstva obeťou inej formy (účelu) obchodovania s ľuďmi (vo väčšine sexuálne vykorisťovanie alebo nútená práca).

3.1.1.5.5. Pri obchodovaní s ľuďmi za účelom núteného sobáša podľa rómskych tradícií pri detských obetiach pozorujeme najmä indikátory

- nútenie uzavrieť manželstvo v zmysle tradícií,
- obmedzovanie osobnej slobody,
- hrozba a použitie fyzického a psychického násilia,
- neprirodzené správanie na základe pokynov a usmernení,
- viditeľné zranenia,
- submisívne správanie obeť,
- obeť zvyčajne po uzavretí predčasného manželstva zmení vizuálne zvyklosti v účesocho (vypnuté vlasy), prípadne v obliekaní (nosenie dlhých sukni),
- vynechávanie školskej dochádzky.

3.1.1.5.6. Pri obchodovaní s ľuďmi za účelom nútenej kriminality pozorujeme najmä indikátory

- obeť sú nútené vykonávať trestnú činnosť svojou rodinou, vzdialenou rodinou alebo známymi osobami,
- obeť sú donútené najmä k predaju drog, organizovaným krádežiam, vlámaniam a vreckovým krádežiam,
- obeť páchajú trestnú činnosť vo viacerých krajinách,
- ide najmä o detské obeť, pričom páchatelia sú si vedomí, že tieto osoby nie sú trestne zodpovedné⁵⁴,
- obeť nedisponujú osobnými identifikačnými dokladmi,
- zvyčajne existuje jazyková bariéra,
- obeť sú negramotné, prípadne na veľmi nízkej vzdelanostnej úrovni,
- prítomnosť hrozby a použitia fyzického alebo psychického násilia,
- nedostatok jedla, nedostatok spánku, žiadny prístup k lekárskej ošetrovaniu,
- prítomnosť omamných a psychotropných látok.

Detekciu potenciálnej obeť obchodovania s ľuďmi môže realizovať prakticky ktokoľvek už s minimálnou vedomosťou a odbornosťou na problematiku obchodovania s ľuďmi. Detegovanie indikátorov sa uskutočňuje ešte pred procesom identifikácie osoby ako identifikovanej obeť obchodovania s ľuďmi.

Po detegovaní indikátorov informujte osobu, že môže byť obeťou obchodovania s ľuďmi a má možnosť pomoci (pozri časť 4.1. Možnosť pomoci pre obeť obchodovania s ľuďmi). Pri osobe mladšej ako 18 rokov (t.j. dieťa) je povinnosťou bezodkladne kontaktovať políciu (158)

⁵⁴ § 94 Trestného zákona obsahuje všeobecné ustanovenie k trestnej zodpovednosti. § 94 ods. 1 Trestného zákona: „(1) Osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila štrnásť rok a neprekročila osemnásť rok svojho veku, sa považuje za mladistvú.“. § 95 Trestného zákona bližšie špecifikuje trestnú zodpovednosť osoby. § 95 ods. 1 Trestného zákona uvádza: „(1) Mladistvý mladší ako pätnásť rokov, ktorý v čase spáchania činu nedosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti, aby mohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný.“. § 95 ods. 2 Trestného zákona uvádza úpravu k prečinom: „(2) Prečin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, nie je trestným činom, ak ho spáchal mladistvý a ak je jeho závažnosť malá.“.

a príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. **V prípadoch ohrozenia života a zdravia volajte 112 alebo 158.**

3.2. Proces identifikácie obetí obchodovania s ľuďmi

V súlade s popisom pojmu identifikovaná obeť obchodovania s ľuďmi (v bode 2.5.3. Identifikovaná obeť obchodovania s ľuďmi) **proces identifikácie realizuje:**

- **subjekt programu podpory a ochrany**⁵⁵ obetí obchodovania s ľuďmi na základe interného predpisu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky upravujúceho zabezpečenie jednotného postupu v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v oblasti realizácie programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi (t.j. **predpokladaná obeť** obchodovania s ľuďmi), ako aj
- **orgán činný v trestnom konaní** na základe ustanovení Trestného poriadku a Trestného zákona (t.j. **formálne identifikovaná obeť** obchodovania s ľuďmi).

Základné zásady pri vedení identifikačného rozhovoru:

- rozhovor by mal prebiehať na kľudnom, nerušenom a bezpečnom mieste,
- pred, ako aj počas rozhovoru sa uistiť, že sa obeť cíti bezpečne, či nie je hladná, smädná,
- spýtať sa, či nepotrebuje zdravotnú starostlivosť alebo inú odbornú pomoc,
- otázky by mali byť položené citlivo a jemne,
- dať obeť najavo, že to, čo bolo povedané, bolo vypočuté a pochopené,
- vyhýbať sa otázkam, ktoré by obeť necitlivo konfrontovali s udalosťami z jej života,
- vyhýbať sa predsudkom počas rozhovoru, byť objektívny,
- byť pripravený na emocionálne reakcie obete,
- uistiť obeť, že nie je na vine,
- rozhovor by mal byť vedený v jazyku, ktorému obeť rozumie,
- rozhovor vykonávame bez prítomnosti iných blízkych osôb⁵⁶ (napr. svedkov, obetí, známych, atď.)
- spôsob kladenia otázok je potrebné prispôbiť typu obeti, jeho zrelosti a intelektuálnym možnostiam,
- po ukončení rozhovoru sa spýtať obeť, či sa cíti bezpečne, či by chcela ešte niečo povedať, čo ešte nepovedala,
- poskytnúť informácie o možnostiach pomoci alebo referovať obeť priamo na systém pomoci.

Otázky identifikačného rozhovoru by mali byť zamerané na jednotlivé fázy obchodovania s ľuďmi, a to na nábor, prepravu/prechovávanie/prijímanie a donútenie/zneužívanie danej osoby,

⁵⁵ Čl. 2 písm. e) bod 1 až 7 subjektom programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi sa rozumie najmä národný koordinátor na boj proti obchodovaniu s ľuďmi (ďalej len „národný koordinátor“), Národné centrum proti obchodovaniu s ľuďmi odboru expertných činností úradu prevencie kriminality ministerstva (ďalej len „národné centrum“), národná jednotka boja proti nelegálnej migrácii úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „národná jednotka“), príslušník Policajného zboru služby hraničnej a cudzineckej polície úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „policajt služby hraničnej a cudzineckej polície“), migračný úrad ministerstva (ďalej len „migračný úrad“), vyšetrovateľ Policajného zboru, vyšetrovateľ Policajného zboru zaradený na Úrade inšpekčnej služby a poverený príslušník Policajného zboru (ďalej len „orgán činný v trestnom konaní“) a dodávateľ služby.

⁵⁶ Uvedené má za cieľ eliminovať prípady a situácie, v rámci ktorých by sa obchodník vydával za pomáhajúcu osobu a zámerne by maril účel a cieľ rozhovoru (napr. z dôvodu jazykovej bariéry by sa ponúkla iná osoba (známa obeti), že bude prekladať a nakoniec by sa zistilo, že táto osoba bola samotným páchatelom, ktorý účelovo tlmočil a prekladal informácie tak, aby to vyznelo, že nejde o obeť.

prípadne aj na fázu vyslobodenia a návratu. Identifikačný rozhovor a kladené otázky by mali mať určitú postupnosť.

4. Referovanie obetí obchodovania s ľuďmi do systému pomoci

Každá obeť obchodovania s ľuďmi, aj potenciálna, **má právo byť informovaná o možnostiach pomoci**, a to predovšetkým o tých, ktoré ponúka:

- a) zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (§ 28 **akreditované subjekty**),
- b) zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (§ 7a **informačné kancelárie**),
- c) zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (§ 59 ods. 10 **ubytovanie**),
- d) zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (§ 22 **práva a povinnosti v rámci medzinárodnej ochrany**),
- e) zákon č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi v znení neskorších predpisov (**centrá právnej pomoci**),
- f) nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o **programe podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi**.

Pre občanov krajín mimo EÚ alebo Európsky hospodársky priestor bez vysokoškolského vzdelania ponúka Migračné informačné centrum (MIC) ako poradenské centrum Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM) na Slovensku bezplatné právne, pracovné a sociálne poradenstvo, pomoc s dokumentmi, uznávaním kvalifikácií a jazykovými kurzami.

4.1. Možnosti pomoci pre obeť obchodovania s ľuďmi

4.1.1. Akreditované subjekty

Akreditované subjekty predstavujú subjekty poskytujúce alebo zabezpečujúce pomoc a podporu obetiam, ktoré sú zapísané v registri subjektov poskytujúcich pomoc obetiam (<https://www.justice.gov.sk/sluzby/pomoc-obetiam/subjekty-poskytujuce-pomoc-obetiam>).

Akreditované subjekty poskytujú obetiam odbornú pomoc v rozsahu udelennej akreditácie a v súlade so štandardmi kvality poskytovanej odbornej pomoci (**všeobecnej odbornej pomoci**, ako aj **špecializovanej odbornej pomoci**). Obeť obchodovania s ľuďmi je definovaná zákonom o obetiach ako **obzvlášť zraniteľná obeť** (§ 2 písm. c) bod 4) a má nárok na **špecializovanú odbornú pomoc** (§ 5 ods.4).

4.1.2. Informačné kancelárie

Služby informačných kancelárií nachádzajúcich sa na kontaktných bodoch v každom krajskom meste Slovenskej republiky sú zamerané na cieľovú skupiny seniorov, mládeže a občanov iných krajín prichádzajúcich a nachádzajúcich sa na území Slovenskej republiky, ale aj pre širokú verejnosť, a to v súvislosti s páchaním násilných a majetkových trestných činov, nenávistných trestných činov a extrémizmu a aj obchodovania s ľuďmi.

Informačné kancelárie sú miestom konzultácií a **poskytovania informácií**, ale zároveň aj priestorom pre **sieťovanie a koordináciu asistenčných systémov a inštitúcií**. Pracovníci na základe identifikovaných potrieb každého individuálneho prípadu zabezpečia obeti bezproblémový a promptný prístup k:

- poskytnutiu základných informácií o právach obetí trestných činov a o postupoch v trestnom konaní;
- pomoci pri orientácii sa v možnostiach riešenia situácie súvisiacej s trestným činom a jeho následkami;
- sprostredkovaniu odporúčaní v oblasti právneho usmernenia a podpory;
- nasmerovaniu, prípadne poskytnutiu pomoci s nadviazaním kontaktu so subjektmi a organizáciami (mapa nasieťovaných subjektov pomoci), ktoré poskytujú odbornú pomoc obetiam (sociálne a psychologické poradenstvo, právne usmernenie a podpora).

4.1.3. Centrum právnej pomoci

Centrum právnej pomoci je štátna rozpočtová organizácia zriadená Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky na základe zákona č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi v znení neskorších predpisov (<https://www.centrumpravnejpomoci.sk/>). Centrum právnej pomoci vzniklo 1. januára 2006 a poskytuje právnu pomoc občanom, ktorí pre nedostatok finančných prostriedkov nemôžu využívať iné právne služby. Centrum právnej pomoci neposkytuje právnu pomoc v trestných veciach.

Od 1. marca 2017 sa významne rozšírila pôsobnosť aj o agendu tzv. osobného bankrotu a medzi klientov sa zaradili aj občania, ktorí čelia exekúciám⁵⁷. Od 1. júla 2025, na základe novely vyššie uvedeného zákona (zákon č. 327/2005 Z. z.), osoba s dočasným útočiskom, ktorá z dôvodu svojej hmotnej núdze nemôže využiť právne služby na riadne uplatňovanie a ochranu svojich práv, môže v azylových veciach využiť služby Centra právnej pomoci.

4.1.4. Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

Služby programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi (pozri bod 2.7. Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi) sú prístupné **pre všetky identifikované obeť** obchodovania s ľuďmi, tak pre predpokladané, ako aj pre formálne identifikované obeť obchodovania s ľuďmi.

4.2. Postup referovania obetí obchodovania s ľuďmi

4.2.1. Postup pri dospelí osobe

Po detegovaní indikátorov a oboznámení sa s možnosťami pomoci, dotknutá osoba sa rozhodne, či a akú formu pomoci prijme:

- ak obeť obchodovania s ľuďmi **odmietne** ponúkané možnosti pomoci, prípadne ešte nedospela k rozhodnutiu, odporúčame **poskytnúť kontakt** na národnú linku 0800 800 818 (pozri časť 2.6. Národná linka pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi).

⁵⁷ www.centrumpravnejpomoci.sk/sekcia/5-zakladne-informacie

- ak obeť obchodovania s ľuďmi **súhlasí** s poskytnutím pomoci uvedenej v časti 4.1. Možnosti pomoci pre obeť obchodovania s ľuďmi), **odporúčame poskytnúť kontakt** na poskytovateľa vybranej možnosti pomoci, prípadne **priamo kontaktovať** poskytovateľa vybranej možnosti pomoci.

V prípadoch ohrozenia života a zdravia volajte 112 alebo 158.

4.2.2. Postup pri dieťati

Ak existuje dôvod domnievať sa, že obeťou obchodovania s ľuďmi je osoba mladšia ako 18 rokov, kontaktujte políciu (158) a orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Ak v rámci odhaľovania a objasňovania trestnej činnosti, postupom v trestnom konaní alebo na základe inak zistených skutočností vyplýva, že dieťa je ohrozené psychickým násilím, fyzickým násilím alebo existuje podozrenie zo sexuálneho zneužívania dieťaťa, sexuálneho násillia, ohrozovania mravnosti dieťaťa alebo týrania, príslušník Policajného zboru alebo policajt bezodkladne upozorní najbližší úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (t.j. orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately) na porušovanie práv dieťaťa. **Dieťa môže požiadať o pomoc aj bez vedomia rodičov alebo osoby, ktorá sa oň osobne stará.** Rodič a osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, môže žiadať o pomoc pri výkone svojich práv a povinností⁵⁸.

Pri osobe, ktorá je dieťaťom:

- sa berie na zreteľ najlepší záujem dieťaťa pri riadnom zohľadnení jeho názorov, potrieb a obáv s cieľom nájsť trvalé riešenie pre dieťa,
- pri všetkých úkonoch ho zastupuje jeho zákonný zástupca alebo súdom ustanovený poručník alebo opatrovník podľa osobitného predpisu⁵⁹,
- ak ide o maloletého bez sprievodu, zastupuje ho jeho ustanovený poručník. Ak nebolo možné ustanoviť za poručníka žiadnu fyzickú osobu, súd ustanoví za poručníka orgán sociálnoprávnej ochrany⁶⁰ podľa osobitného predpisu. Do času, kým dieťaťu nie je ustanovený poručník, alebo do času, kým sa ustanovený poručník neujme svojej funkcie, robí neodkladné úkony v záujme tohto maloletého opatrovník ustanovený podľa osobitného predpisu.

Orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately po prijatí oznámenia (alebo informácií získaných vlastnou činnosťou) o možnom násilí páchanom na dieťati, resp.

⁵⁸ Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Zároveň Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky uvádza na svojom webovom sídle bližšie informácie k sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/socialnopravna-ochrana-deti-socialna-kurateľa/.

⁵⁹ Podľa § 57 odseku 3 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“) platí, že „ak nebolo možné ustanoviť za poručníka žiadnu fyzickú osobu, súd ustanoví za poručníka obeť a v prípadoch maloletých detí bez sprievodu orgán sociálnoprávnej ochrany podľa osobitného predpisu.“. Podľa § 57 odseku 4 zákona o rodine platí, že „do času, kým nie je maloletému dieťaťu ustanovený poručník, alebo do času, kým sa ustanovený poručník neujme svojej funkcie, robí neodkladné úkony v záujme maloletého dieťaťa opatrovník ustanovený podľa § 60.“

⁶⁰ Na úpravu v § 57 odseku 3 zákona o rodine nadväzuje úprava v zákone č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 305/2005 Z. z.“). V § 25 odseku 3 zákona č. 305/2005 Z. z. sa ustanovuje, že „ak orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na základe rozhodnutia súdu vykonáva funkciu poručníka maloletého bez sprievodu a maloletý bez sprievodu je umiestnený v zariadení zriadenom podľa tohto zákona, spolupracuje orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately s týmto zariadením.“

podozrenia z obchodovania s ľuďmi bezodkladne preverujú stav dieťaťa a zhodnocujú situáciu dieťaťa a jeho rodiny. V prípade potreby sú v záujme dieťaťa vykonávané opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávajú opatrenia tak, aby ochrana života, zdravia alebo priaznivého psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálneho vývinu bola sústavne zabezpečená. Ak sa ocitne dieťa bez akejkoľvek starostlivosti alebo ak je jeho život, zdravie alebo priaznivý psychický vývin, fyzický vývin a sociálny vývin vážne ohrozený alebo narušený, **orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je povinný bezodkladne podať súdu návrh na nariadenie neodkladného opatrenia a zabezpečiť uspokojenie základných životných potrieb dieťaťa a jeho prijatie do zariadenia.** V návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately uvedie fyzickú osobu alebo právnickú osobu, ktorej navrhuje dieťa dočasne zveriť do starostlivosti, pričom prihliada na zachovanie rodinných vzťahov a príbuzenských vzťahov dieťaťa.

Odborná pomoc v krízových situáciách dieťaťa, ktoré je **obeťou trestného činu obchodovania s ľuďmi**, dieťaťa týraného alebo pohlavne zneužívaného, prípadne overenie miery ohrozenia dieťaťa týraním, pohlavným zneužívaním alebo inými činmi ohrozujúcimi jeho život, zdravie, priaznivý psychický, fyzický alebo sociálny vývin má svoje špecifiká. Výkon odbornej pomoci je upravený osobitne formou **špecializovaného programu centra pre deti a rodiny.** Tento špecializovaný program je zameraný na predchádzanie vzniku, prehĺbovania a opakovania krízových situácií dieťaťa, ktoré je obeťou trestného činu obchodovania s ľuďmi, dieťaťa týraného alebo sexuálne zneužívaného alebo na vykonávanie opatrení na overenie miery ohrozenia dieťaťa týraním, sexuálnym zneužívaním alebo inými činmi ohrozujúcimi jeho život, zdravie, priaznivý psychický vývin, fyzický vývin alebo sociálny vývin. Uvedený špecializovaný program vykonávajú **štyri centrá pre deti a rodiny, z toho dve štátne a dve neštátne s udelenou akreditáciou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.** Podstatou špecializácie je **poskytnutie odbornej pomoci dieťaťu v krízovej situácii** (napr. dieťa ako poškodený pri páchaní trestného činu) alebo **overenie, či je dieťa ohrozené** napr. týraním, sexuálnym zneužívaním, **pričom dôraz je kladený na včasnosť opatrení** poskytnutých dieťaťu. Výkon poskytovania odbornej pomoci dieťaťu je možné realizovať **ambulantnou formou, terénnou formou alebo pobytovou formou.** Umiestnenie dieťaťa v centre pre deti a rodiny je možné realizovať na základe:

- **dohody s rodičom** alebo osobou, ktorá sa o dieťa osobne stará, a to na odporúčenie orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
- **žiadosti dieťaťa,**
- **súdneho rozhodnutia** o nariadení neodkladného opatrenia alebo o uložení výchovného opatrenia.

Orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately poskytujú súčinnosť orgánom činným v trestnom konaní a poskytujú pomoc dieťaťu. Ak je potrebné **pri vykonávaní pomoci deťom**, ktoré sú týrané, sexuálne zneužívané, zanedbávané alebo u ktorých je dôvodné podozrenie z týrania, sexuálneho zneužívania alebo zanedbávania, alebo ktoré boli obeťou

obchodovania s ľuďmi, spolupôsobenie iných subjektov, **orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately plní úlohu koordinátora.**

4.2.3. Postup pri realizácii asistovaných dobrovoľných návratov obetí obchodovania s ľuďmi

O asistovaný dobrovoľný návrat môže požiadať **identifikovaná obeť obchodovania s ľuďmi, ktorá dobrovoľne súhlasila so zaradením do programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi** a ktorá je:

- a) občanom Slovenskej republiky do Slovenskej republiky,
- b) občanom EÚ alebo štátnym príslušníkom tretej krajiny do krajiny pôvodu alebo posledného bydliska,
- c) osobou bez štátnej príslušnosti do krajiny trvalého bydliska alebo miesta posledného pobytu.

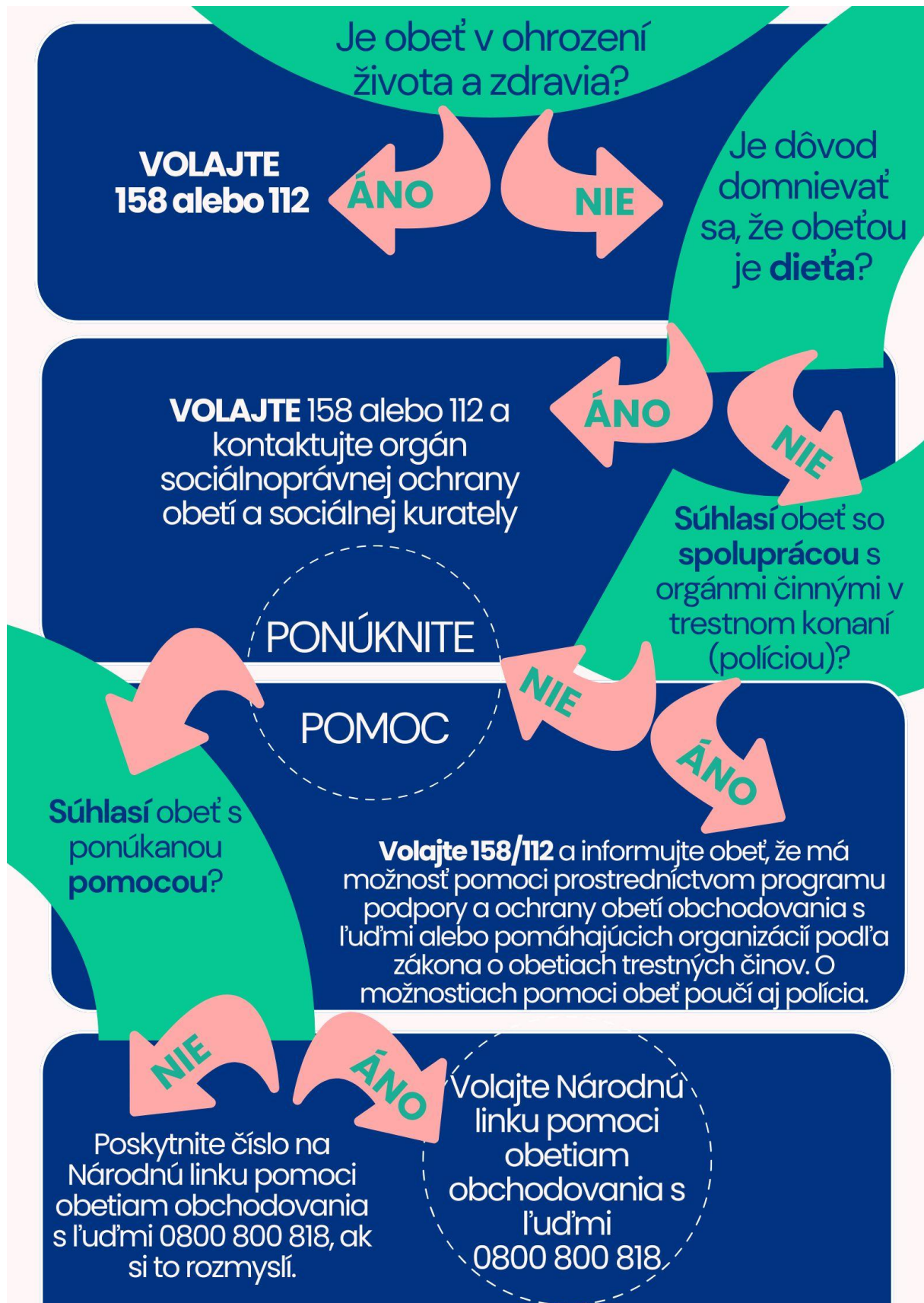
Asistovaný dobrovoľný návrat sa poskytuje identifikovanej obeti obchodovania s ľuďmi **v priamej súvislosti s aktuálne vzniknutou situáciou** páchania obchodovania s ľuďmi na identifikovanej obeti obchodovania s ľuďmi.

Postup realizácie asistovaného dobrovoľného návratu upravuje zmluva medzi Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky a dodávateľom služby.

Zastupiteľské úrady Slovenskej republiky⁶¹ v zahraničí postupujú na základe a v súlade s metodickým postupom zastupiteľských úradov Slovenskej republiky pri zabezpečovaní asistovaného dobrovoľného návratu obetí obchodovania s ľuďmi.

⁶¹ Kompletný zoznam zastupiteľských úradov Slovenskej republiky v zahraničí aj s kontaktmi je k dispozícii na stránke Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky <https://www.mzv.sk/sluzby/konzularne-sluzby/zastupitelske-urady>.

4.2.4. Infografika referovania obete obchodovania s ľuďmi

5. Dôležité kontakty

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

Úrad prevencie kriminality

Národné centrum proti obchodovaniu s ľuďmi

Kontakt: icosl@minv.sk

Migračný úrad

Kontakt: mu@minv.sk

Prezídium Policajného zboru

Úrad hraničnej a cudzineckej polície

Národná jednotka boja proti nelegálnej migrácii

Kontakt: ool@minv.sk

Národná linka pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818

Polícia Slovenskej republiky 158

Tiesňová linka 112

Migračné informačné centrum IOM

mic@iom.int

0850 211 478 (zo SR)

+421 2 5263 0023 (zo zahraničia),

www.mic.iom.sk

Zdroje

1. Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2024 - 2028
2. Národný referenčný mechanizmus z roku 2020
3. Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o programe podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi
4. Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi doplňujúci Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu (tzv. Palermský protokol)
5. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania s ľuďmi, ktorou sa nahrádza rozhodnutie Rady 2002/629/SVV
6. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2024/1712/EÚ, ktorou sa mení smernica 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania
7. Zákon č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení neskorších predpisov
8. Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
9. Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
10. Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
11. Zákon č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z.
12. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
13. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
14. Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
15. Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
16. Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov